

Croatica XIX (1988) — 30 Zagreb

Izvorni znanstveni članak

Tatjana Arambašin

**MLADENAČKA BARČEVA PISMA IZ SUŠAKA
U »SPLJET«**

UDK 886.1(091):886.1—6

Dvadeset i četiri pisma što ih priređivačica i izlagačica objavljuje prvi put dio su očuvana dopisivanja (kasnijeg) velikog hrvatskog povjesničara književnosti Antuna Barca i autoričina oca Petra Arambašina u godinama 1910—1913. Glavna je tema obojici gimnazijalaca zagonetaštvo.

Preda mnom su dvadeset i četiri pisma i četiri dopisnice što ih je mladi Antun Barac pisao svome vršnjaku, mome ocu, Petru Arambašinu.* Premda pisma nisu datirana, mogu predmijevati da je dopisivanje započelo kad je Barac bio ne šestoškolac (kako navodi u jednom pismu) nego godinu mlađi, dakle u petom razredu gimnazije, dakle negdje tijekom 1910. godine, i trajalo do 1913. Pisma su bila spremljena bez omotnica (mislim zato, jer je Petar Arambašin bio i filatelist, pa je najvjerojatnije skidao marke). Tako nema ni poštanskih pečata. Ipak, srećom, pečat je čitljiv na poštanskim dopisnicama. Tako vidimo da je to godine 1911, 1912, i 1913. Također je sam Barac na jednoj jedinjoj dopisnici napisao nadnevak 11. I. 1912. Pisma sam poredala po smislu, po vrsti papira (kojih ima nekoliko, a najčešće je na jednoj vrsti više pisama), te po načinu pisanja (neka je pisao na polovici lista, presavivši ga po dužini). Rukopis je uvijek veoma lijep i sreden, ujednačen i čitak (tek nekoliko riječi nisam mogla pročitati), čak i onda kad se sam pisac žali da je umoran i da se to očituje u njegovu rukopisu.

Kad danas gledam ova pisma (na pragu 1988), pisana pred 78 godina, čini mi se uopće čudno kako su se sačuvala i doplovila u ovo naše vrijeme. Ipak i sama još pamtim vrijeme kad su se ljudi strastveno i opširno dopisivali, kad se živjelo u vlastitim kućama, imalo puno prostora, pa čuvalo mnogo toga kroz generacije. Tako su sretnom slučajnošću i ova pisma, pričajući o jednom velikom mladenačkom, srednjoškolskom prijateljstvu, ostala čitava prošavši dva velika svjetska rata, bombardiranje i nekoliko seoba.

U vrijeme kad se sprijateljavaju, oba se mladića zanimaju za literaturu, pišu poeziju, Barac se već jako zanima za filologiju, ponekad govore i o ljubavi, kao svi mladi ljudi (iako su im shvaćanja ljubavi, izgleda, sasvim oprečna), ali najveća njihova ljubav, gotovo strast, jest zagonetaštvo. To je uvijek na prvom mjestu, i to ih tijesno povezuje.

Ne znam koliko je Barac poznat kao zagonetač, ali uvjerena sam, bude li tko jednom htio pisati povijest hrvatske zagonetke, da bi u ovim pismima našao mnogo dragocjenih podataka. Sam Barac više puta naglašuje kako je zagonetaštvo u Hrvatskoj slabo i kako urednici listova za nj nemaju razumijevanja, pa kaže i

* Petar Arambašin rođen je 1894. godine u Kaštel Novom kod Splita (u ono vrijeme govorilo se i pisalo Spljet). U Splitu je pohađao najprije nižu klasičnu gimnaziju, a onda prešao na realku. Studirao je u Beču i Berlinu, tadašnju Exportakademie. U mladosti se veoma mnogo bavio zagonetaštvom. Zanimao se za književnost, pomalo pisao i prevodio.

»... mi, nekaki vodje hrv. zag...«. Moglo bi se, naravno, i podrobno utvrditi ne samo vrijeme kad su pisma pisana, nego i na što se odnosi koja primjedba i mišljenje, listajući stara godišta »Pobratima« (koja meni u Puli, nisu dostupna) i druge listove koji se u pismima spominju.

U to vrijeme ima nekoliko malih zagonetačkih društava, pa je Barac osnovao »Sfingu« na Sušaku, a Arambašin »Peroslava« u Splitu (kasnije »Primorče«). Zagrijani jako za svoj šport, kako ga Barac naziva, dogovaraju se o osnivanju Saveza zagonetača, željeli bi izdati mali zagonetački kalendar, osnovati knjižnicu. Također se dogovaraju za veliki natječaj zagonetača. Često spominju Frantu Burjana, Čeha koga drže stručnjakom za zagonetku, dopisuju se s njim. Barac veoma cijeni češku zagonetku, te namjerava preko ferija čak i učiti češki. Poziva i prijatelja da mu se pridruži.

Prijatelji šalju jedan drugom radove na ogled, i ne samo zagonetačke. Barac je rođeni kritičar, i veoma podrobno ocjenjuje svaku stvar. On kori prijatelja da ne kritizira, već da će mu odgovoriti nekim citatom umjesto kritikom. To je i vrijeme kad se puno čita, pa Barac savjetuje: »Tebe kao nadobudnog literatu sigurno zanima naša moderna književnost«, te mu preporučuje da se pretplati na »Savremenik« i na izdanja DHK.

Zanimljivo je da je Barac i tako mlad ne samo dobar kritičar, koji prijateljski poučava što ne valja, nego i veoma dobar organizator. Svaki prijedlog on odmah razradi i razmotri i odmah razmišlja kako bi se koji plan mogao izvesti, gdje bi se što moglo objaviti i komu bi se trebalo obratiti.

Tako to teče nekoliko godina. A kako je prijateljstvo višeput vezano za stanovita životna razdoblja (i zanimanja u tom razdoblju), tako se i ta veza pomalo gasi i prekida. Možda je razlog tomu i to što mnoga mladenačka prijateljstva jednostavno prekida sam život i različita njegova usmjerenja. Znam da je Petar Arambašin za prvoga svjetskog rata, pri koncu studija, morao u vojsku. Vjerojatno je to čekalo i Barca, jer su rođeni iste godine.

Možda je poslije 1913. bilo još poneko pismo. Možda i neko iz prošlih godina nedostaje, jer i ovima je bila čudna sudbina. Naime za vrijeme bombardiranja Splita porušena je vila na Bačvicama, u kojoj smo stanovali. U to vrijeme moj je otac već mrtav (umro je u prosincu 1943), a ja sam sa suprugom u NOB-i. Mama mi je pričala kako se živjelo poslije bombardiranja. Mnogo je toga ostalo pod ruševinama i propalo u nepovrat. Njoj je nekoliko ljudi pomoglo spašavati ono što je bilo moguće. Tako je pod ruševinama i žbukom ležalo mnogo rasuta papira, dijelova knjiga, pisama, pa i vrijedna zbirka maraka. Čovjek koji joj je pomagao potrpao je sve što se moglo izvući u veliku košaru za rublje.

Naravno da to nije bio trenutak za pregledavanje i sortiranje svega što se našlo. Trebalo je preseliti u drugi stan i organizirati život s onim što je preostalo od nužnih i potrebnih stvari. Kad je kratko potom došla pralja i počela ložiti vatru za lušiju, mama u jednom trenu ugleda da iz te košare (koja je još stajala u jednom uglu na balkonu kao što je donesena) vadi pregršt papira i baća u vatru što se baš bila raspalila. Brzo ju je zaustavila. Ali su u vatri već bile i počele plamsati neke kuverte s markama i drugi papiri. U zadnjem trenutku izvukla je još ova dva pisma koja su oštećena i nagorena. Možda su neka i potpuno izgorjela. Naime, tek kasnije je mama vidjela da su se u toj košari našla mnoga pisma, razni važni papiri, fotografije i ostatak od zbirke maraka, što je sve bilo pohranjeno na najdonjoj polici biblioteke.

No i iz ovoga što je tu pred nama može se dobiti vjerna slika tadašnjeg raspoloženja, zanimanja i prilika onoga koji ih je pisao, a poglavito uvid u začetke hrvatskog zagonetaštva.

Dragi kolega!

Uzvracam Vam srdačan pozdrav. Ne doduše dopisnicom, jer u malo riječi ne mogu izraziti onih čuvstava, koja me s Vama kao zagonetačima spajaju. U interesu zagonetke bilo bi dopisivanje. Zašto se i mi ne bismo dopisivali. Mogli bismo »kritizirati« razne zagonetke i pojave iz zagonetačkog svijeta. U tom slučaju molio bih Vas, da mi kod adrese napišete jednostavno: A. B., gimn. — Sušak —, jer titula baš ne volim.

Zelim sretan uspjeh svima, a osobito novim članovima, kojih kako vidim ima više.

Vaš

A. Barac

Pozdrav svima od »Sfinge«!

Mili pobratime!

Držim da nećeš zamjeriti, što Ti odgovaram na papiru (anagr. paripu) istrgnutom iz priprave. Hoću da Ti odgovorim odmah, a baš ovaj čas nemam pisaćeg materijala. Dakle:

Već sam duže vremena očekivao Tvoj list — ta već i opomenuti htjedoh, kad ga evo danas primih. Ponajprije hoću da pobijem, što kažeš, da sam Te (ne ja od »Sfinge«, nego od »M.H.«) ignorirao. Meni je g. Car dao redakciju zagonetki nešto prije, nego što je izašao 3. broj, a usto mi je predao neko 50 — 100 sastavaka, što ih je imao. Među ovima nijesam ni jedne od Peroslava dobio! Nije tome ni g. Car kriv. On je naime odmah u početku predao zagonetke »nekom prijatelju« koji je imao — kako si vidio — strogo konzervativna načela. Iza one »srdžbe« gospode »Sfingaša« poslao sam ja g. Eminu »ultimatum«. On se je ispričavao, rekao o prijašnjem uredništvu, i ponudio ovog meni. Ja sam ga dakako prihvatio. Već u početku vjerovah, da se

Zagonetke ne štampaju na omotu, već na tekstu. A sad ću pomalo reformirati ovo à la »Pobratim«. Ja bih htio htio, da sve zagonetke budu lijepe — pa i nešto teže. Materijala bi se našlo — ali tome smeta, što je »M.H.« list i za pučkoškolce — ne mogu oni dakle toga odgonetavati, pa se odbijaju od lista. Ali će mi valjda poći za rukom da budu sve — ako ne teške, a to zanimive. Šalje takvih »Upitnik«, »Tajna« i »Sfinga«, ali moram i djeci udovoljiti, pa uvrstiti kakav Anagram, Skrivačicu i slične sitnice. Za zagonetku ima u »MH« tako malo prostora, da mi je apsolutno nemoguće, da uvrstim kakvu veću zagonetku. Zato ću od sad škrtariti, stiskati, ispuštati, samo da mogu uvrstiti 8—10 zagonetki. U prvom redu zauzmiću dosta prostora okviri anagrama, rebusa i sl. Ja ću ih zadržati tek kod rebusa, ali će zato uvijek biti nešto novoga. Kažeš da u zadnjem broju imade krasnih zagone-taka. To pa mirne duše može reći za sve — osim Skrivačice. Nju sam uvrstio radi simetrije. Anagram n.p. od J.M. — zar ne da je krasan — valjda najljepši do sada u Hrvatskoj. U 7. će broju izaći jedan još ljepši. Rebus moj nije baš težak. Reći ću Ti odg. ali pod pogodbom, da je nikome ne rečeš. Meni je neprilika, kad ima do pedeset odgone-taša, kojima svima moraš štampati ime. To zauzmiče velik prostor, pa moraju mnoge lijepe zagonetke izostati. Baš radi toga hoću, da u svakom broju bude po jedan »tvrđi orah«. Evo odg: Je li Stana u kući? (Je, list, a, nauk, ući) Kako vidiš nije ništa osobita.

»Djak« valjda slatko sniva. Meni se ovo »naprednjaštvo« upravo gadi. Furtimaši su mnogo agilniji — punim pravom može se rad njihov (na programu!) nazvati prema naprednjačkom naprednijim od našega. Svaki to objektivni sudija mora to priznati. Ja kao naprednjak ne mogu biti sasvim objektivan — pa ipak moram priznati, a što će tek drugi?

Sad hoću da Ti kažem nešto o pošiljci. Jako je žalosno, što Ti zastupaš cijeli Peroslav. Gdje su, što rade oni, koje poznam tek po imenu? U 6 mjeseci što su u klubu, valjda će biti kadri sastaviti jednu zagonetku! I na Peroslavu, kao na svim našim gotovo društvima našim opažaju se jasno naše mizerne prilike. Jedino radi »Upitnik« (5 članova.J.M. je tek nekoliko mjeseci u klubu, pa je već više *lijepih* zagonetki objelodanio), a i »Sfinga« (4 člana — rade svi). Što je manje članova, to društvo bolje uspijeva. To je istina paradoksom. Od Peroslava radiš Ti i Bitanga, a od Tajne Borko. Što će biti iz nas!

1.) »*Točkanica*«. Kad me je Franta pitao za sud o njoj, rekao sam: Ona je lijepa, ali onaj, koji je imitira, napraviti će glupost. I Franta kaže, da je tako. Bio bih nepravedan, kad bih kazao, da si Ti imitirao. U Tvojoj ima i nešto novoga, lijepa je — ali kako rekoh, zauzela bi kad bih je uvrstio odviše velik prostor. Mjesto nje mogao bih uvrstiti zagonetke sa 4 stiha. Mislim, da i sam uvidjaš. Kad bih imao za zagonetke više prostora, vrlo bih je rado uvrstio. Ovako teškim srcem odlažem.

2.) »*Metamorfoze*« Ne znam, što znači riječ *Iko*. Uostalom, metamorfoza će bit tek onda zanimiva, kad se pretvaraju protivne riječi, n.p. *dan u noć*. Sava, Drava, baka, djed i slično. Reci mi, što znači *Iko*.

3.) »*Anagram*«. Ovoga ću uz neznatnu promjenu uvrstiti valjda u slijedeći broj.

4.) *Proljetna*. I kod ove jedina je pogrješka, što je malo — prevelika. Skratio bih je i sam, ali ću radije taj posao povjeriti Tebi. Sastavi je tako, da će imati 2 strofe, a ne tri (možeš kao zagonetku uzeti tek ona dva logogrifa — slast, vlast — jug, lug). Ako je preradiš uvrstit ću je kao uvodnik 6. broju. Onda još nešto. »M.H.« izlazi u Opatiji. Ovdje se kaže u jeseni da su se laste *odselile* k jugu, a u proljeću, da su došle s juga. Ne znam, kako je to u Spljetu. Preradi dakle i osvrtnom na to. I odgonetke ću za Vas za 5. broj uvrstiti. *Jako me se neugodno* dojmilo, što neki članovi Peroslava šalju odgonetke na svoju ruku — valjda radi nagrade. To nije nikakva kolegijalnost!

Ja nijesam rodom iz Sušaka, nego iz *Grižana* (nominativ Grižane). Takodjer u Primorju. Prema tome dakle urediti ćeš adresu za mene preko ferija, ako se budeš htio dopisivati. Isto mi i Ti javi. Valjda ću Ti naskoro i fotografiju »Sfinge« poslati. Da vidiš, kakvi smo momci! Franta mi radi navale posla piše na mjesec jedamput, ali mi je ipak drago!

Uz pozdrav

Tvoj

Barac

Na žalost mi se dalo, što ne ćeš da se potpisuješ cijelim imenom. Baš mi, nekakvi vodje hrv. zag. ne smijemo se skrivati za razne šifre. To bi se moglo uzeti, kao da se stidimo našeg športa. Dakle, javi mi što prije, što misliš.

Odgovori što prije — isto tako opširno.

Mili Pero!

Nijesam mislio, da ću tako brzo primiti Tvoj odgovor. Nije to Tvoj običaj! Zato sam se vrlo, vrlo razveselio.

Da vidimo, čemu se još veselim:

Veselim se, što ste tako sjajno istupili u zadnjem broju »Pobratima«. Rebus od Bitange je lijep. Veseli me, što si počeo tako raditi. Bravo, to mi se sviđa.

Veseli me, što obećaješ, da ćeš istjerati trutove iz kluba. To je moja stara praksa. Pa napokon, osam članova za jedno *hrvatsko* zag. društvo je kao odviše itd. Kako mi se čini, vi zagonetke i odgonetke šaljete svaki na svoju ruku. To nije zgodno, a i više novaca stoji. Što n.p. potrošite 2 forinte na godinu za marke, možete se tim novcem pretplatiti na koji drugi zagonetački list (à la »Smilje«, ...»Andjeo Čuvar«), pa napokon i list koje druge narodnosti (n.p. češki »Česky Hádankar«). Osobito odgonetke — tim samo nastaju nesporazumci. Onda bih Te molio, da mi zagonetke šalješ na drugom listu, nego na kojem je pismo. Ja si list spremim u svoju lisnicu, a zagonetke kamo već idu. Još bi bilo najzgodnije, da svaku zagonetku napišeš na poseban listić, a u čošku toga listića odgonetku. To je osobito u mojem interesu. Taj papirič može biti i 1/16 arka, pa i manje. Piši samo s jedne strane. Dakle tako!

Ti si se od nekog vremena počeo intenzivnije baviti sa zagonetkama u pjesmi. Ja se držim principa, da te pjesme uistinu moraju biti pjesme — ne tek jednostavni sroкови.

Onda: Jučer mi je došao 14. broj »Pobr.« Ja sam mu se jako razveselio. To je uistinu najbolji dosada broj »P.«, što se zagonetki tiče. Zar ne? Kritiziraj mi ga potanje, da vidimo da li smo istog mnijenja!

Ni ne znaš, kako me to veseli, što obećaješ da ćemo si u ferijama što češće pisati. Naći će se još drugi kojigod prijatelj, pa će onda ferije krasno prolaziti. Meni je kod kuće — dakako samo o velikim ferijama — jako dosadno. Eto dakle zabave, — a i koristi. »M.H.« izlazi i preko ferija — dakle će i on tome pomoći. Nešto si se ipak prevario. Ja Ti brate nijesam jošte 6školac, nego jedan razred niže. No, tješi se, da ću naskoro biti.

A sada nešto o Tvojim zagonetkama:

1.) »Proljetna« mi se sviđa. Budući da je M. H. list za djecu, bila bi s brojčankom i logografom preteška za odgonetanje. Ja ću po svoj prilici ispustiti brojčanku. Ti mi toga ne ćeš zamjeriti!

2.) *Premještaljka*. Premda nije čist naglas, to će ipak dati lijepo upotrijebiti. *Malo popravljanja*. Dakako, ne može ući odmah.

3.) *Anagram*: I on će malo promijenjen ući.

4.) *Ispuštaljka*: Ne mogu suditi o njoj, jer si zaboravio priložiti odgonetku, a ja sam strašan »lijenčina«, pa mi se ne da tražiti, premda kažeš: »deder, braco, ga potraži«. Nije li dotična »R« kakav »ideal«? Ti je nazivlješ »sejom« — ali — prezime je »L«. Tvoje je naprotiv »A« ... Nemoj se uvrijediti!

5.) *Opreke* (Rako) I ova će valjda ući.

A sad ću svršiti. Nije mi list tako opširan, kako bih i sam želio. Ima tome uzrok. Vidiš i sam, kako mi slova nekako čudno izgledaju. Boli me već ruka! A imam da još danas toliko — velikih — listova da napišem. Što ćeš, kad sam »prvak« zagonetke! Ti mi toga nećeš zamjeriti, nego ćeš se i opet naskoro opširno javiti! Ispričaj rukopis — raspoložen sam Ti!

Adieu, Pero!

Tvoj

An — — — —

Poštanska dopisnica (preklopljena dupla) s markom Magyar posta od 10 Filler (tiskanom) i još jednom nalijepljenom »za hrvatske škole«. Žig je Fiume 911 - Nov. - 7.

Naslov: G. P. Arambašin, realac Split

Dragi Pero!

Nijesam mogao da Ti prije odgovorim radi bolesti. Sada idem na mjesec dana kući. Ako hoćeš, piši mi na ferijalnu adresu. Tek moram Ti unaprijed reći, da nijesam sposoban, a da bih mogao pisati dugačke listove — jedino kratke hitne vijesti.

Ti doduše nešto govoriš o mojim »jeremijadama«, ali ne kažeš ništa, što ćeš ti raditi, što Primorci. »Orla« već nema, »Sfinga« je na umoru — što će biti s trećim članom triumvirata. Ako imaš snage, radi dalje. Ali pošteno, naprednjački. Pod imenom »Željan groznice« našao sam u »Krijesu« par tvojih zagonetki. Razjasni mi to!

Tvoja isprika radi pjesme Mileru doduše vrijedi, ali zar si time što postignuo? Pjesma ti nije štampana. Ti si dobio osiječku kritiku. Dakle samo jedno poniženje.

Tvoj sud o pjesnicima Pobratimovim malo je optimističan. G. Ivo Stipčić jednostavni je retor, skladatelj pjesama za deklamovanje — i ništa više. A drugih suradnika gotovo i nema. Na kakve je grane pao »P«, dokazuje to, da mu je glavnim suradnikom —————*, a naskoro će se opet javljati V. Kvaternik. To Ti je momče njegova kova — petoškolac.

Ja sam napisao dvije ocjene za R. N. L. jednu o Mistrinim dramama mogao bih Ti poslati. Međutim valjda si ih i pročitao kad pitaš.

Tvoj A

Dragi Pero!

Jer Ti si ovaj put bio brz, bit ću i ja. — Natječajne radnje teško će izaći u 20. br., jer će taj izaći sigurno prije petnaestoga. A da li si izvjestio o rezultatu? Trebalo je svakako reći, koliko iznosi čista dobit, i koliko je bilo natjecatelja. Tako sjajan »uspjeh« možda bi pobudio druge na rad. Da li Ti je Franta poslao i Šuičinu razbiglavu, s kojom se je htio natjecati?

Da dođem k Tebi — to Ti prije konca škole ne mogu reći. Ne znam još ništa, kamo ću s praznicima. Kad budem imao u rukama svjedodžbu, kad dakle budem sasvim riješen ovih sitničavih briga, onda ću tek urediti program, i reći Ti, što je na stvari.

Pobratim. — 19. broj je mizeran. Najgora je stvar svakako »Zraka«. A i inače me je dosta rasrdio Šuičin rebus. Kakvih sve gluposti taj dečko ne čini — toga više nema. A još k tome misli, da je to pametno, i stavlja se u pozu savjetnika, premda ne razumije sam o čemu govori. Njega je čini mi se Miler sasvim apsorbi-
rao. Uvrštavajući mi silesiju stvari, a osobito njegovih, uštrcao mi je tom metodom i svoje ideje — naime: da odgonetka mora da bude pametna rečenica i dr. Šuica ga kao vjerno djače pobožno sluša, provodeći ta pravila do krajnosti. Ali dok po svom uvjerenju sastavlja »pametne« izreke, njegovi su rebusi takvi, da bi se i najgori član »Sfinge« stidio štampati uz njih svoje ime. A to je on — član »triumvirata«, i apostol hrv. zagonetke! Njegove opet zag. u stihovima hramlju ritmom — osobito ova »Radovka«, a od naših stvari slaba je skrivačica!

Opreke (ne, kako Ti kažeš »Opreka«, već treba da bude plural, premda je zagonetka samo jedna, a stoga što se ne kaže: vino i voda su *opreka*, već *opreke*. Tako i u drugim primjerima). Već sama kvaliteta i vrst tih zagonetki nije remek - djelo. Ali su oboje ipak bolje od mnogih i mnogih Pobratimovih. Što li su samo glupe one Praisove opreke — toga više nema.

Namišljeni svoj prijedlog možeš reći Mileru, ali moraš da imaš na umu ovo: Pobratim je list, koji izlazi potporom vladinom. Granitz ga izdaje samo stoga, što to hoće vlada. A inače je njemu deseta briga, kakav je list. Najbolje to vidiš po tome, što svaki broj izlazi samo na jednom arku, premda je prije imao više. Izdavač mu to čini stoga, samo da ne mora trošiti vlastitog novca. A kad bi izlazio zag. prilog, to bi se svakako moralo desiti. Dakle je uspjeh isključen, Koliko je

* nečitko

Dragi pobratime!

Evo mog odgovora na Tvoj zadnji list:

Da opravdam svoju »pogrješku« — kako Ti kažeš — što se tiče ne-uvrštavanja nekih zagonetki u M. H. radi pučkoškolaca. Držim, da moje riječi stoje. Zato što je M. H. list za *djecu iz pučkih škola* ne smijemo, da te čitače gnjavimo s raznim hijeroglifima, koji su im naprosto nerazumljivi. Ako li to ipak činimo, to ćemo time postignuti samo to, da će se mnogi i mnogi odbiti od samog lista, a po tome i od zagonetke — čega naravno ne želiš ni Ti, a bogme ni ja. Mogao si vidjeti po popisu odgonetača, koliko li ima onih, koji zagonetke odgonenu. Svakako čovjek mora nastojati, da dobije što veći krug pristaša, uvrštavanjem raznih teških stvari ja bih dečke samo odbijao. Što misliš dakle? A Tvoj dodatak, da si sam čuo, kako neki kaže, da »ovo« nije za srednjoškolce sasvim mi je nevjerovatan jer začudo jošte nikada nijesam primio odgonetaka, koje bi bile valjane — osobito od Tvojih Spljećana. A za razne umišljene veličine ne marim, hoće li ili neće biti moji »pristaše«

Primam Tvoj prijedlog, da budem sudija u podijeljivanju nagrada — ali prije sam se kanio natjecati i ja, da vidim, imam li što snage....

Meni je sasvim isto, tko bio da bio predsjednikom naše zajedničke organizacije, pa makar taj »tko« bio i ja. Tek — s predsjedništvom je skopčan i tajnik i blagajnik, a ti naravno moraju biti u istom mjestu, jer se inače ne može raditi.

A s »Krijesom«? Držim, da ne smijemo pustiti, da nam se izmakne iz ruku. Najzgodnije bi bilo, da se *ime* uzme kogagod klerikalca, a faktični urednik da bude tkogod od prokušanih sila. N.p. naš novi član Hartl klerikalac je — mogli bi dakle dolaziti na njega, to se uredništvu »Krijesa« prikazivati kao urednik on, dok bi sve stvari što se tiču zagonetke mogao urediti ja. Takav način bio bi najzgodniji, jer tako ne gubi ni napredna ideja, a ni naša zagonetka. Što Ti se čini? Isto tako, kao što i s H. dalo bi se urediti i drugdje, samo kad bi oba lica bila pouzdana.

S g. Kraljevićem dopisivat ću se vrlo rado — neka dakle započne on...

Onaj, tko ima »iskaznicu« zaj. organizacije, svakako spada u naš klub, a prema tome mora plaćati mjesečnu taksu, te mu pripada naslov »zagonetača« — nije dakle zgodna riječ »rasprodavati«. A sporedno je, da li su ti »zagonetači« klerikalci ili naprednjaci.

Tvoja namisao o natječajima za fond »ne sviđa« mi se. To je možda plemenita prevara. Za nas bi uspjela, ali je ni jedan list ne bi htio uvrstiti, a osobito pobožni Miler. A onda je zapreka i to, što za javno sakupljanje u stanovitu svrhu treba dozvola od financijskog ministarstva. — — — — —

»Muzikalna« pjesma! Kritiziraj potanje. A »R. S« mogao bi biti i muško. Ne kažem, da je tako, ali ... A zašto »sretnica«

Sad dolazi na red naš »mili« »Pobratim««. Taj je list postao tako prazan, da mi je upravo žao, što sam se na njega pretplatilo. Za iste novce mogao bih dobiti knjige »Savremeni hrv. pisci« i što šta lijepoga, a ne takvih konfuzija i gluposti. Sam prvi broj zaslužuje, da čovjek pošalje k vragu i Milera i cijeli list. Ne zato, što mi možda ne

bismo bili dinastični, već što nama treba više duševne hrane i lijepih pobuda, nego li su te besmislene crtice, i data o životu kraljeva, koja već 3 godine jedno za drugim izlaze : prigodom aneksije, prigodom 60 godišnjice vladanja, i sada prigodom 80 god. A u drugom je broju uz neke časne iznimke (pjesmica Živićeva i Jonkeova i donekle Babićeva) sakupljeno sve ono, što bi drugi čovjek bacio u vječne dubine koša. Basne! »Ustrajnost« »Pobr.« je uistinu ustrajan u gnjavljenju svojih pretplatnika i — ničemu više. A te zagonetke! Pomisli si: moju »krojdbu« poslao sam onda kad se za »Sfingu« uopće ni sanjalo nije, a »Rebus« na početku lanjske godine. »Zag. napis« je prva Prestinijeva zagonetka! I te je gluposti išao M. vaditi iz koša prem sam mu pred dva mjeseca poslao zagonetke, kakvih Franta od nas nikada vidio nije. Te će dakako propasti, da dadu mjesto raznim bedastoćama iz pret-potopnog doba, a na koncu čovjek ostane i plagijatorom. Moglo bi se dogoditi, da to i sam Miler u svojoj »Dopisnici« svečano izjavi — no tada bih i ja učinio svoje korake! Upravo mi je muka, kad nakon sjajnih brojeva lanjskog godišta dolaze razni akrostisi (!! sam je Miler zaboravio, da je pred 2 godine uvrstio članak o njima, gdje se nazivlju glupostima sve zag. te vrste à la onaj u zadnjem broju. Sad to za njega više ne vrijedi). A onda »Rešetke«. Brojčane jednačice i koješta drugog. Sinteza svih mojih usklika jest: 1.) odgonetki uopće neću slati 2.) zagonetki ne ću slati dotle, dok ne uvrsti *cijele* pošiljke od 16 zagonetki i ako se *ne popravi* samo uredjivanje zagonetki. A literarne ću radnje slati, kad ... Jednom si spomenuo, da ćeš zahtijevati od M. da uredništvo zag. preda meni. Sada ti je pako dužnost da poduzmeš nekakve korake — sasvim je sporedno tko bi taj urednik bio. Ja u svom položaju ne mogu učiniti ništa, jer je Franta mene preporučio za svog naslijednika. Činilo bi se možda dakle, da se ja sada sam nametavam. Isto poruči i Suici, Ako li Miler vaših svećanih želja ne ispuni, onda ćemo ga bojkotirati — dati ćemo mu pismene izjave s potpisima svih članova, da prestajemo biti suradnici »Pobratima«. Onda ćemo izdavati hektografirani listić, a za godinu dvije, kad budemo imali koju stotinu mogli bi misliti i na samostalno glasilo. To je još najpametnije, što se u ovim prilikama dade učiniti. Ja ću protiv »Pobratima« kao takvog agitirati, jer ne mogu da podupirem lista, s kojim se nikako ne slažem. Mi kao reformatori zagonetke hrvatske ne možemo naravno podupirati konzervativca i reakcionara u tom smislu. I time je svršeno sve.

Čini mi se, da R. N. L. uopće ne daje honorara, jer ima svoje plaćene suradnike, koji mu moraju nabavljati prijevode. Ne znam zgodnog lista, u koji bih ja mogao slati svoje proizvode. Kako je sa Spljetskim listovima?

Graboroviću već poslah jednu kartu, te dobih odgovor. Sad će slijediti druge.

Spominješ u listu, da mi šalješ zagonetke, koje Ti poslah o ferijama, no ja ih ne vidim. Što je dakle?

Čerina je meni u jednu ruku nepoznat. Znam, da je vrlo načitan, govornik, agitator, ali uzto i veliki obožavatelj socjalizma. Ja ne volim auktoriteta, pa bili ti i socjalizam ili naprednjaštvo.

Stanje »Tajne« mi je poznato. Žalim, što je osnovan »Skok«. To je opet jedna ironija više. I to je cijela kritika.

Molim Te, da mi sabereš, što više natjecatelja. Natječite se i vi »primorci« svaki za sebe. Da mi barem skupiš koliko kruna. Do sada je odziv vrlo mršav. Pošalji mi onda novce bar do 15. studenoga.

»Ljubav« u Tvom smislu nije mi mila. To je mijenjanje odviše prozaično. Volim vječne ideale, vječnu ljubav, vječno obožavanje bez ikakve strasti, bez pohote. Ljubim tek čežnju, zanos bez grijeha, ljubim ljubav — pa makar ta bila i nesretna. U tom je slučaju još veća.

Da Ti šaljem literarne radove? Pristajem vrlo rado. Čega se nešto sjećam to ti je — na drugoj strani!

Zdravo, Pjero!

Dragi prijatelju!

Budući, da nijesam nekako raspoložen, te mi prema tome misli ne mogu da funkcioniraju, biti će moj list po svoj prilici kratak. Ko da mi je na dušu sjela nekakva teška mora, što ne da da odahnem, da se vinem nekud daleko ... Kako da si to protumačim? Možda je to znak da će naksono klonuti onaj zanos, što me je dizao, da smjelo uzmognem stupati pod zastavom zagonetaka. Pitat ćeš: Kako to? Zar me baš Ti nijesi poticao na što veću ljubav i rad za naš omiljeli šport? Evo kako: Dodju časovi, kad mi se pričinja ludim sve to naprezanje. Ta na svim nas stranama čekaju razočaranja, pogrde. I ne samo to: Oni, koji se drže nekakvim jedinicama u našem pokretu, ili ga napuštaju, ili svojim radom dokazuju, kako baš nimalo pojma nemaju o onom, što čine. Kako je to glupo! Sa svojim sitnim produktima predstavljaju oni zagonetku, Da ja budem članom *takve* generacije — ne mogu, boli me. Eno Ti »Tajne«, »Usklika«, »Poleta« i svih ovih crvića, što se pojaviše, da svojim »umnim« djelima reprezentiraju isti ideal, gdje je radio, koji je pokrenuo — Franta. Gadi mi se taj nemar, to neshvaćanje. Pa da čovjek ne bude pesimista!?

Što jeste? Ništa. Šaljem Ti nekoliko svojih stvari, koje skalupih na silu — ne potekoše mi iz duše. Zašto — već Ti rekoh razloge. Možda će se to stanje onda, kad počmu naši listovi izlaziti štogod popraviti. Vederemo! A sad na drugo.

Hartl, kome si pisao kartu, stupio je već prije toga u »Sfingu«. Stoga nema smisla da Ti posebno piše. Ovdje su priložene dvije njegove radnje.

Što je s Krijesom? Pišeš mi, da si već i treći broj uredio, a kad tamo, jošte nije ni prvi izašao. Misliš li Frantine i Milkovićeve zagonetke i nadalje pod imenom »Upitnik« uvrštavati, kad ovaj faktično ne postoji. A što s Frantom? Dali si dopisujete?

Tvoja zagonetka »Živio Krijes« svidja mi se. »Prati« nije sada zgodan, jer držim, da čovjek ne mora biti nesretan, premda želi da bude Prati. A taj pjesnik sam nije baš toliko u dječkim krugovima poznat, da bi ga mogli pogoditi. Što s »Kalendarom«, »Savezom«?

Ha!

Tvoja zašla zvijezda stanuje u jednoj vili kraj mora, i ide svako jutro k misli ...

Što, koliko li si ispjevao soneta i gazela mrtvoj ljubavi?

Nije li vodjenje »ljubavi« gadna niska stvar, kad uopće nema žene, koje bi to mogla shvatiti. Da, ono što se kod njih zove »ljubav«

obična je strast, samo pod finom mantijom, ili želja za zabavama i poljupcima —————

Zbogom, Pjero

Tvoj

(nečitko)

D. P.!

Premda je — držim — sada na Tebi red, to ipak uhvatih pero u ruke, da se s Tobom malko porazgovarim. Najviše me je ponukao na to najnoviji broj »Krijesa«. Naime zagonetke — koje me ne oduševiše sasvim. U izboru bio si prvog puta sretniji. Da taj broj malo proreštam:

1.) razbiglava. O toj Ti već rekoh svoj sud. Možda nije najzgodnije, da se tako uokvirene stvari meću na prvo mjesto, osobito radi »Krijesovih« slova, koja tako poredana ne daju najljepše slike. 3.) Skrivačica (u školi). Zašto takve sitnice krstiti ovako općenitim naslovima. Duhoovitosti u toj zagoneci nema, premda se u prvi mah čini. Tako se je valjda i Tebi učinilo. 4.) Umanjivaljka. Frante neću da kritikujem. 5.) Dopunjalka. Dobra stvar — a nedobra odgonetka. 6.) Ne znam odgonetke 7.) ? 8.) Javi mi riješenje, jer mi se čini da je to starovjerska zagonetka. 9.) Taj anagram — sasvim obična — dobra stvarca 10.)

! →

Dvosložni račić. Judita — Tadiju. Gdje je ovdje račić, a gdje riječ, što ima dva sloga? Kako možeš tako bez pregledbe dati što u štampu. Neću dakako misliti, da ne znaš što je to RAČIĆ — ali drugiput pazi, da ti se tako što ne dogodi. To je isto, što i orla nazvati magarcem. Iskaznice nijesam stampao — radi toga, što još u blagajni nema novaca. Možeš ih Ti dati štampati u Spljetu. Za sada ne treba više od 100 komada. Što prije! Franta je u Pragu. Njegova adresa: F. B. k.-a seminář, Prag I. 1040.

Pisao sam »Dom i svijetu«. Odgovor: »Na Vašu cj. kartu nam je odgovoriti da upitne zagonetke ne uvrštujemo u »D. i S.« s toga razloga, jer imademo premalo mjesta« To je jedan dokaz više, što se u Hrvatskoj do zagonetke drži. Isti sam dan pisao i »Prosvjetie«, ali odgovora još nema. Neće ga valjda ni biti ...

Što se zbora tiče, na njega bi morali doći zagonetači sa svih strana, a ne samo »Primorci«. Nije li možda za Šuicu i Borka Spljet predaleko?

O Tvojim zagonetkama: Ako g. Car prihvati promjenu što sam mu je predložio, moći će ulaziti u »M. H.« više zagonetaka. Pošto u ovaj broj neće ni jedna ući, to ti ne mogu glede uvrštenja za sada ništa pisati.

Nijesam htio uzimati za ovaj broj ništa, jer bi nezgodno bilo, da se odgonetke jednog godišta vuku u drugo. Od vaših novih radnja uzet ću bar polovicu. Sve one Tvoje: račići, itd, što je na jednom papiru posebno, ne svidja mi se. Račići su odviše starovjerski, te gotovo ta starina zaudara, a nama treba svježine, mladosti. »Ponosim se« ima nedostatak u tome, što »jakost« nije zgodna za zagonetku. — 1.) jer je nešto apstraktna, 2.) što ima samo dva sloga. »Uzeo jednu za drugu« nije pjesma. »Domišljaj« je predug, a nijesi ni odgonetke dodao. »Scri-

vačica« ne valja, jer se ne odgoneta po nekom stalnom redu. Kako si ovu zagonetku složio, mogao bi stvoriti drugu, izum, ali nikako s naslovom »Skrivačica«.

Kraljeviću pisao sam već odavna, ali jošte ne primih odgovora. U Zagrebu će izlaziti novi literarni časopis »Grabancijaš«. Prvi broj ima izaći još prije prosinca.

Zdravo

Ant — — —

Nagradjeni ste jednom knjigom — M. Hanžeković: »Sa zlatnih polja«. Oprostite češ, ako Ti je odmah ne pošaljem — — —

Dragi Pero!

Primih malo prije Tvoj list. Ma kako bio on opširan, ja sam ga s pravom nasladom čitao. Ti si prava dalmatinska duša: iskrenjaković, poštenjaković. Stvorih si o Tebi sliku, kakvih malo imam. I to mi je drago. Htio sam Te već nazvati »ljubljeni«, ali to ne zvuči. Ta istoga smo roda. Možda taj epitet upotrebljavaš Ti s njom? To je vrlo interesantno zar ne?

A sad na zagonetke:

14. broj P.: Ja o tim stvarima nijesam baš istog mnijenja s Tobom. Kozjakov rebus je do duše jako lijep, ali ga se ne može nazvati najboljim. Nema u sebi onoga, čim se ostali njegovi rebusi odlikuju. Odgonetka nije teška — ja sam je barem odmah pogodio. Najboljom zagonetkom držim Frantino »Proljeće«. Ja mnogo gledam i na sadržaj pjesmice — zato mi se ova sviđa.

Jučer sam primio 15. br. Pobr. Sve je gotovo sami balast. Ima 15 zagonetki — rekord. Ded, reci mi, što Ti se u njem sviđa.

Talijanski list »Il secolo XX« poznam tek po imenu, a i to dosta slabo. Bilo bi mi jako milo, kad bih mogao vidjeti njegove zagonetke. Premda ne znam talijanski nego toliko, koliko sam mogao naučiti u 5 godina školskih, ipak bih se dao na »študiranje« tih stvari. Ja ću Ti drage volje poslati moj »Č. H.« Slijedeće ću se godine pretplatiti na nj. O ferijama ću učiti češki, da ga mogu pratiti. Ne bi li se i ti za mnom poveo? Kušaj!

La Grait je u šušračkoj gimnaziji tek jedan — srednjoškolar. Ne znam zašto da ga primim u »Sfingu«. Poznam ga tek kao odgonetača četvorina, akrostiha i sl., a od jednog člana »Sf.« traži se mnogo više. Pa napokon, on je još dijete, a ja »mularije« ne volim. Zašto si Ti na njega došao? Razjasni mi!

Da Ti opišem prilike na šušračkoj gimnaziji! To je tema dosta škakljiva — mogao bih da budem odviše subjektivan. No ipak ću pokušati.

Sušračka je gimnazija zaslugom poznatog Dantomana i frankofurtimaške mumije — Kršnjavog maknuta iz Rijeke, gdje je bila jedina hrvatska škola. Sada nema nijedne. Djaci su u njoj sasvim obični: ljudi od kojih ima dobrih pijanica(!), idealista, koji nakon kratkog vremena postaju — zasićene nesposobne mase. Obična sudbina. Sušračka je naprednjačka organizacija na glasu kao jedna od najboljih. Radi se dakako nešto, ali kako bih ja htio . . . Sve su druge prilike takve. Prije godinu dana osnovah »Sfingu«. Ona donekle cvijeta — ali, opet ne onako,

kako bih ja htio. I tješim se, da je tako i druguda. Zar ne? Opis »Sfinge« poslat ću Ti zajedno sa slikom — možda naskoro.

Regina! Hm! Neke mi se njezine stvari silno sviđaju. Pjesnički opisi — i to čovjeka znade dirnuti, uznesti. Ali ona katkada i po koju gnjavažu napiše — mora se priznati. Kad ste već tako intimni, ja bih htio, da ona što prije Tvoju posvetu vidi. Ona može izići tek u *srpanjskom* broju. A to ipak nije tako blizu. Ne bi li htio, da »proljetnu« odložimo do zgodnijeg vremena, a sad nju? Meni je to sasvim svejedno — ja bih samo htio Tebi da ugodim. Iz principa ne uvrštavam po dvoje stvari od istog zagonetača u jedan broj. Ded, reci, što Ti se više sviđa — da li da uvrstim »Proljetnu« ili »Reginu«. Je li ona možda Frantin »ideal«? Ta ona ga, sudeći po onom »bratskom« pozdravu iz predlanjskog Pobratima i voli i štuje.

Žene! »Poznat žene baš teška je stvar...!« (Iz »Vesele udovice«). Kad bih htio mogao bih Ti napisati cijeli arak svog suda o njima. No čemu da Te gnjavim. Reći ću dakle ukratko: Čovjek kao neku božicu, pokroviteljicu za svoja nastojanja ima ženu. To je dakako tek kod pjesničkih duša. Taj se dotični tip obično zove idealom. Kad ona pošalje »košaricu«, to se nazivlje »propalim sanjama«. To i jest istina. Kad se čovjeku štogod dogodi u ljubavi — kako li se to zove — onda može oštati za cijeli život nesposobnim, neambicioznim. Takovi su ljudi za svijet mrtvi. Škakljivo je stoga svako zaljubljanje, jer žene su ipak svojim mišljenjem nisko ispod muškaraca — uprkos dokazivanju. Imade iznimaka! Tvoja pucica mora dakako biti nešto izvanrednoga, kad si se *Ti* zaljubio! Zato mi je simpatična — uprkos tome, što je ne poznam. Izruči joj pozdrav od nepoznatog prijatelja. Uz takvo mišljenje gotovo je nemoguće, da se *ja* zalj... Može nastati kratkotrajna simpatija, ali meni se onda sve ogadi ... Po tome možeš suditi, da nijesam realista. Možda je to moje mnijenje odviše pesimistično, možda i žene imadu svojstvo, koje bi i mene moglo predobiti — ali toga ja ne znam. Za odnose nonopipateljne i rukopipateljne ne marim — sve mi se to gadi! Žao mi je, ali ... »Tako je, i nikako drukčije!« ... (opet iz »Vesele udovice«)

O najnovijoj vašoj pošiljci neću da govorim. Možda bi držao uvredom, kad bih Te išao hvaliti. Ako od onih dvadesetak, što ste mi dosada poslali ima koja nezgrapnija, ništa zato. Kad bih ja Tebi svoje poslao, svakako bi i Ti našao nešto, što Ti se ne bi sviđjalo. Sam čovjek prema svojim je radnjama optimista.

Adieu!

Pozdrav »Peroslavu«

A. Barac

Dragi brate!

Nijesam Ti uz fotografiju opisao »Sfingaše« jer nijesam imao vremena. Pomisli si: svaki dan jedan, dva lista, i to opširna, za koje moram izgubiti najmanje sat, dva. Ne mogu dakle na sve dospjeti, premda bih htio. Ali što ćeš — u takvim prilikama živimo. Sav rad pada na dvojicu, trojicu. A što da ti i kažem o »mojima«? Mogao bi te možda zanimati karakter, i toga se točno ne da opisati. Ostale sitnice od najmanje su vrijednosti. Da kušam dakle:

1.) Prestini. Moj kolega. Idealista, i realista. Čudno, zar ne? A ipak je tako! On Ti se brate i zaljubiti može, a da pri tom ipak svome idealu ne pjeva pjesmice — kao n. p. Ti! Sportmann od glave do pete. Voli igrati nogomet, bavi se zagonetačkim sportom, veslanjem, gimnastikom / česa ja ne trpim. Priznajem, da je tjelovježba zdrava, ali — mene neka puste na miru! Imam ja pametnijeg posla) 2.) Smolčić — antipod Prestiniju. To je sve. Više članova nemamo. Možda je i bolje ovako.

O »M. Hrvatu«. Da se odgonetke s imenima odgonetača štampaju gdje na omotu, predložio sam ja g. Caru. Njegovi su razlozi ipak pobijedili. Ponajprije, M. H. je list zabavni i poučni — ne zagonetački. Zagonetka ima svoju stranicu — to joj je dosta. A na omotu ipak ima stvari, koje ne mogu u tekst, da ono, što je u tekstu ide na omot. Zar nije bolje, da imena odgonetača idu u tekst, nego kaki oglas. A oglasi donasaju listu ipak materijalne koristi — više nego zagonetka moralne. Ne kažem, cijela zagonetka, nego one dvije, tri, što bi dobili, kad bi odgonetke štampali na omot. Uvidjaš valjda i sam. Zadovoljimo se dakle s onim, što imamo. A napokon, čime bi ispunili prostor, kad bi ga imali više. Istina, ja imam mnogo zagonetki od »Peroslava«, »Tajne«, »Poleta« — ali to nije list za te klubove. Mora list da donosi zagonetke u nekom razmjeru. Ako ne dobijam više stvari od zag. izvan klubova, moram nekako skratiti i zag. klubaša, da se ne može spotaknuti to gornje. Uvidjaš dakle?

O listu! Pisao sam Franti za Tvoj prijedlog, da se izda kalendarčić. On je s istim sporazuman — samo ne zna ni on, otkud glavnica. Ipak neće kalendarčić stajati toliko, koliko bi cijelo godište lista. Odlučimo se dakle za ono prvo. Pitao sam Frantu, da mi opširnije odgovori, što misli, kako bi se dala ova namisao ostvariti. Kad mi prisprije odgovor, radit ćemo dalje. A sada radje šutimo.

S listom pada za sada i »savez«. Ti si to bio odviše optimistički shvatio. Udario si cijenu od 2 krune svake godine. Članarina svakog pojedinog društva iznaša 20 novčića na mjesec. Sve zajedno 6 kruna. Ne uvidjaš li, da se to daje teško od pojedinaca utjerati. S velikom bi članarinom za ekzekutivu natjerali mnoga društva u propast. Moju ste vi osnovu korigirali. Nemam ništa protiv toga, ali imam, da više toga ispravim. Gle! 1.) O članarinu za ekzekutivu već sam rekao. 2.) »Svaki član saveza imade da svakog semestra za list nešto napiše«. Ozbiljan članak hektografiran, mora da najmanje jedan arak iznosi. Savez ima najmanje sto članova — dakle 100 araka. A novac, a vrijeme, a ...! Pa i ako bi bilo svega, tko da piše? Zar da siliš člana »Usklika!« (ergo: prvoškolca), da piše stručnjački zagonetački članak da poučava Frantu? Sasvim je naravno, da on ne bi mogao napisati nikakva članka, a kamo li vrijednoga. 3.) »Tko se ogriješi o ta pravila lijenošću... predsjednik ga ima pravo isključiti.« Tko ne radi na zag. polju, toga se mora isključiti, ali tko ne piše članaka, a ipak radi zagonetke, ne može se nazvati lijenčinom. 4.) »Članom kojeg mu drago zagonetačkog društva može postati svaki onaj, koji imade već »štampane zagonetke«. Brate, brate! Tko može prisiliti ljude, koji nemaju toliki broj štampanih radnja, da ne osnuju kluba? U »Savezu« bi po tome mogao biti samo »Upitnik« i »Sfinga«, jer svi njihovi članovi udovoljiše tome pravilu. A Vi? Rako i Angjelinović bi morali seliti, »Polet« cijeli.

»Usklik« cijeli, »Tajna« cijela osim Borka. To bi bio smrtni udarac zagoneci hrvatskoj. Baš se zato okupismo, da poučavamo, da zajedno uzmognemo bolje raditi. Iza smrti nas, »stručnjaka« ne bi više bilo društava, jer vidiš, da autonoman zagonetač, objelodanivši 2, 3 stvari redovito klone — prije nego su mu 4 zag. štampane. U klub, gdje bi dobio poleta, volje, ne smije ići — eto! Dakle taj umetak vaš nikako ne stoji, 5.) »Kod eksekutive se odbor mijenja svaki semestar«. To ne može da bude. Odbor koji je recimo pod ferijama izabran, mora da vodi poslove kroz cijelu školsku godinu, jer tko će da radi onaj mjesec dana, dok izbor traje. Dakle vidiš!

Tvoj veliki rebus ima krasnih mjesta, na kojima je sasvim originalan. Tko zna da li će ga »Pobratim« htjeti da primi, jer bi se mnogi diletanti u njem sasvim pomeli. Za starije i vještije stručnjake bio bi naslada.

U vašoj najnovijoj pošiljci ima jako lijepih zagonetki. Rebusi su korektni, ali mi kod njih smeta, što su malo preveliki. Nikada rado ne uvrštavam zagonetki, koje zapremaju više od 4 stiha (prostora, gdje bi stala četiri stiha). A onda ima u njima izraza »ep« i sličnih. Kako je M. H. list za djecu, to oni toga ne bi razumjeli, a ja bih htio, da nitko ne uzmogne prigovoriti. Ako imate koji lijepi rebus s takvim izrazima, a vi ga pošaljite »Pobratimu«. Mene se sjetite radje takvim, koji odgovara gore rečenim uvjetima. No u listu mi ih možeš poslati. Ja ću o njima vrlo rado izreći svoj sud — objektivno, urednički!

Možda je opera kriva, što mi je ovaj list malo kasnije nego običajno stigao. A ja Ti evo iskreno kažem, da je opereta mnogo doprinosila tome, da ćeš Ti skoro petnaest dana list, odgovor moj primiti. Kod nas je u Sušaku »osječko narodno kazalište«. Da imade vrstnih sila možeš razabrati iz toga, što je sam Albini izjavio, da je njegov »Barun Trenk« na nekim mjestima bolje ovdje izveden, nego u samom Zagrebu.

Zdravo, odgovor!

An — — —

Dragi Pero!

Premda si Ti napisao svom zadnjem listu stranicu uvoda, ja ću odmah početi s pravim pismom, odgovorom.

Dakle:

Veseli me vijest, da Primorci neće nigda umrijeti. Ali — taj život treba dokazati većim radom, nego što je do sada bio. Osobito to vrijedi za nove članove. Taj član iz Senja sigurno je Čović. S njim se dogodila jedna zabuna, vi valjda nijeste u svom listu istaknuli gdje vam je sjedište, a Ti se kao predsjednik nijesi potpisao, tako da je Č. meni kao tob. predsjedniku Primoraca pisao list, neke pjesme, zagonetke i upute, po kojima izlazi, da nije baš stručnjak u zagoneci. Ne znam, kako vam je moglo pasti na um, da uzimate člana, koji nije kod vas. Medjutim sad je stvar svršena, i očekujem rad. On će najbolje pokazati, nijeste li se u Čoviću prevarili. Prilažem Ti njegov list, a Ti s njim uredi stvar kako hoćeš.

Zadnji je broj Pobratima jedan od najboljih — bar nema nikakvog smeća. Najzgodniji je svakako onaj Milerov odgovor iza kako sam mu neke zagonetke iz 9. br. pokudio. Od zagonetaka ima svakako

najmanje smisla šuičina Istoslovka. Hoće dečko da bude originalan, a kad tamo, ta »originalnost« prelazi u smiješnost. Kad bi to bilo prvi put kako tako, ali, ali... Rebus mu je nešto bolji, ali me ne zadovoljava, jer ga je radio Šuica, predsjednik najradišnijeg zagone- tačkog kluba, a od takvog bi čovjek mogao tražiti malo više.

Literarni sadržaj nije osobit. Od pjesama mi se najviše sviđa Glumčeva. Čović — »pjesnik« ... Kod Tvoje mi se ne dopada ono — Živjeti jadan, makar da znadem, podammom da se otvara grob. Toga ni ne razumijem — kakav grob? Kod pjesme Kalabrezi opet nije ritam zgodan — u prvom stihu daktili, a u drugom troheji. Zato prva četiri stiha baš ne zvuče, premda su sami za sebe vrlo lijepi, a zamisao divna. — Da. Pozdrav domovini od Ratkovića zbilja »zaslužuje« da bude prvi od pjesama. Ne znam, šta Miler o tome misli. Takva glupost! Ma sasvim je očito, da su tu prije potraženi srokovi a onda ispunjeno ostalo. A lijepa Horvatova pjesma na zadnjem mjestu. Ironija!

Osnutak »Purana« opet će biti uzrokom, da će nekoliko dobrih zagonetki u koš, da dadu mjesta puranskim jajima. Kad ne bi bio Miler takav čovjek, ne bi se to dogodilo, ali on u svojoj dobroti hoće svima da ugoditi. A to je u ovom slučaju pogrješka.

Dopisuješ li se još sa »Skokom«. Držim da si se već uvjerio, da je samo na štetu. Sve najgore, što je u Pobratimu bilo, sastavio je SKOK — on je pravio skokove za par godina unatrag. Mogao bi im preporučiti da učine samoubojstvo. A ako neće neka bar promijene ime. Uran je bar u tome sretniji.

Vaših radnja će ući većina. Napokon sam došao do toga, da neću uvrštavati reminiscencije iz Tvojih listova.

U Obitelji radi St. pod pseudonimom — za rad. Sigurno ćete i vi poduprijeti Hartla u radu.

Sastanak, kalendar — sve su to pitanja, na koja je preura- njeno odgovoriti. Ta ni sam ne znam o tome ništa! A kako će napre- dovati rad, možeš suditi po tome, što su se od Orla upisali — dvojica. Zbilja »idealno« od najnadobudnijeg kluba u Hrvatskoj! Priznajem da me ne bi začudila vijest o njihovom raspadu. Radojčić, jedan od naj- agilnijih već je istupio. Očekujemo daljnje vijesti ... Kako li lijepo uspijeva naš pokret, zar ne?

Nije pametan posao sastavljati onakve rebuse u stihovima, kako Franta. On je učinio lijepu stvar, ali dalje ovako već ne bi bilo zani- mivo. Nego uzrok je toga, što u Hrvatskoj ne bi mogao da štampa slikanog rebusa. A jer je bio lijep, dao mu je takav oblik. S toga uzroka Tvoj nije za štampu.

Razbiglava je za mene dobar naziv. I ako nije originalan hrvat- ski, ipak ima više smisla nego rebus, jer rebus predstavlja slikane stvari, a kod nas nije to moguće.

»Hrv. Djak« moramo da sudimo s gledišta, da ni naše prilike nijesu bolje. Što gore nije dobro, nijesu oni krivi. Svakako je pohval- no, što su pokrenuli akciju. Kudjenje sa strane onih, koji ni sami nijesu bolji, znači gotovo megalomanstvo, ili vika za opseniti prostotu. Hrvatski djak nije dobar — ali ni mi nijesmo bolji. S toga — šutimo i čekajmo, ili radimo. Ili jedno i drugo. Ne raditi, a vikati, znači biti smiješnu.

Tvoj

An — — —

Brate!

Primio sam Tvoju kartu te ti odmah odgovaram. Zar nijesi primio mojeg lista, kad tako malo odgovaraš?

Ponajprije o mojem »čvoru«. Ti kažeš da Ti se veoma sviđa. Mislim, da si to kazao ironički, kad ga nazivlješ »lancun«, premda on imade s njim sličnosti samo u tom, što su riječi rastavljene u slogove. Ne ću da Ti potanje tumačim i razjašnjujem taj svoj »izum« — ta vidjet ćeš domala odgonetku, pa sudi sam, te mi onda kaži svoj sud.

»Polet« — gospoda »Poletarci« baš su se iskazala. Ne znam, kako je ona Nazorova »brojčanka« mogla ući. Nema smisla, jer nije nikakva cjelina — pa, onaj stih »pod okrilje zagonetke jake« čini mi se smiješnim. Hrvatska je zagonetka osobito jaka!

Ni »Tajna« nije osobita — ona »brojčana zagonetka« je djetinjarija, a zagonetke njihove u »Krijesu« ispod kritike su! Možda će »Tajna« s vremenom ipak postati nešto — g. predsjednik Borko je idealno momče!

Nemam ništa protiv osnutka zag. kluba u Mitrovici — takima _____* nema ama baš ništa smisla!

Tvoj

A. Barac

Dragi brate!

Napokon sam dočekao Tvoj list — dug, kako ga sam nazivlješ. Najprije hoću da pobijem Tvoju stavku: »A Ti mi stavljaš Ruža ... ili se tako Tvoja draga ili simpatija zove? ... Molim Te nemoj mi više o takvim stvarima pisati. To je gotovo smiješno, a ni Ti sigurno nijesi mislio ozbiljno. Kad bi se kako drukčije izrazio, onda već, ali naziv »draga« čini mi se jako prozaičnim. A da Te sasvim uvjerim, reći ću Ti, zašto sam Ti taj naziv predložio: Ponajprije, on nije bio sam. Zatim: mislio sam cvijet, a ne djevojku !!! Ta »Primorci su skup poletnih, idealnih (dokaz, što vole ljubav) mladića, čijeg rada će se miris raširiti svuda. Nije li tako? A sad o tome dosta ...

S Frantom sam bio skupa nekih 8 sati. Po tome možeš suditi, da smo dosta toga pretresli. Najviše je dakako bilo govora o zagoneci, o listovima, što donášaju prilog zag., i o — kalendaru. Toga ću ti ukratko priopćiti, jer sve gotovo znaeš: 1.) *Sadržaj*: teorija i zag. prilog, 2.) *Naklada i štampa*: Franta je već govorio o Mileru, da »P« preuzima štampu kal., ali nakladnik je njegov odviše konzervativan. Ja sam mislio da to predložim Caru, da on to štampa, a cijeli bi dobitak išao u korist »Družbe«, ali sam od toga odustao, jer ćemo dobitak moći i mi korisno upotrijebiti, n. p. za pravljenje klišeja ili eventualno za izdavanje kakvog listića. Ostaje nam dakle, da izdamo sami, a tome će pomoći »Savez«. Taj treba da se što prije osnuje. Za početak *bez pravila*, a pristup imade *svatko*, (upisnina 15 novč. i članarina 10 novč. mjesečno). To je radi što većeg dobitka, da se što prije izda kalendar. Ne će se zvati »savez društava« nego »S. zagonetača«. Svaki član osobno pristupa. No društva, dapače i pojedinci mogu slati novce zajedno. Najzgodnije bi bilo, kad bi se cijela članarina odmah kod

* nečitko

upisa uplatila. Ti se dakle što prije posavjetuj sa svojim, te mi predlože privremeni odbor, koji ne treba za sada ; da bude u istom društvu. Možeš već početi kupiti novce, te ih onda privr. odboru poslati. Agitiraj što življe i medju ostalim djacima, da se upišu. Ako imaš adresu kog drugog zagonetača, uputi ga potanko o svemu, te piši, da i on za ideju agitira. Borku sam pisao ja. Možeš pisati n. p. Suici, »Uskliku« etc. Radi, živo radi!

S Frantom smo kritizirali i ostali sadržaj »Pobr.« Dajem Ti na znanje, da si prošao dobro. Franta je položio maturu s odlikom. Jedini od svojih kolega.

Što Ti sudiš o Borkovim stvarcima? Kritiziraj potanko!

Sada dolazi na red Tvoja »košarica«. Ti si, brate, jako produktivan. To je sigurno uzrokom da nijesu sve remek — djela, ali imade i takvih. Sada ću Ti reći općenito, što o njima mislim, a za nekoliko ću Ti ih dana poslati s opaskama k svakoj. Poslati ću Ti takodjer »Secolo« (Napokom!) i jedan zbornik čeških zagonetki, što mi ga je medju ostalim stvarima poklonio Franta.

U ovim bročankama Tvojim »pogrješka« je, što brojevi ne čine cjeline, slova ne sačinjavaju zaj. riječi, iz koje se onda druge kombiniraju. Za naše si Ti prilike ipak odveć daleko poletio. Ti gotovo sve riječi tako pomećeš, da sve izgleda zagonetkom, rebusom. Koji bi to djačić mogao riješiti? Dovoljno je, da u pjesmicu metneš kakav lijepi logograf, šaradu. Ali i pjesmica mora biti uistinu pjesmica. Rebusi imadu tu »pogrješku«, što su — preveliki. Gotovo su sve riječi originalne. Nastoj, da iz njih što kraće, ali lijepe stvari složiš. — Već ne mogu. Možeš po ovoj zadnjoj stranici vidjeti, kako mi je ruka raspoložena. Na neke ću Ti manje znamenite stvari drugiput dati odgovor

Evo Ti nekoliko mojih odgonetanja. Reci i Ti o njima sud! Pošalji i Ti što god meni, samo neka budu kratki. I odgonetke mi reci!

Gotovo zaboravih! Piši da li ćeš uistinu doći, kada: dan, sat, parobrod, da te mogu dočekati. Ako želiš drugih informacija, ja ću Ti ih dati!

Tvoj

An...

Dragi Pero!

Jedva dočekah Tvoj odgovor. Dopisnicu iz Spljeta doduše sam jučer primio, ali — Ta mi očekivanja nije mogla ublažiti, jer je — samo dopisnica. A sada na stvar.

Tako nekako mislio sam o »Primorcima« i ja. Tek je žalosno, što Bitanga nije više vaš. Kolika je to šteta. Pošiljka, što mi ju je pod konac šk. g. poslao, dok si se Ti za ispite pripravlja, dostojna je stručnjaka. Ne bi li ga kako nagovorio, da se opet primi starog posla, zanata. Kad je kao »mali« pokazao toliko dara, koliko bi tek onda, kad postane »veliki«. Puharić! U njega uloži sve svoje znanje, jer ni on mnogo za Bit. ne zaostaje. Nazor — stihovi mu ne idu. S malo pouke o metrici mogao bi postati dobar graditelj zagonetke u stihovima. Ako su one Andjelinovićeve radnje sasvim originalne — onda Ti čestitam na takvom dečku. Tek mora biti malo logičniji. N. p.

Narod davni, potomak je Sema,

Muhamed ga iza sna probudi.

?

Naopako ogromna je sila.

?

A tu silu — sila stvori — ljudi.

Da Fröhlich nije istupio iz vašeg kluba, držim, da bi i on mogao štogod postati. Tek mi se iz njegovog rukopisa čini, da je neki — Fićfirić ili što sličnoga?

Bitanga, Puharić, Nazor — sva trojica izraziše želju, da se samnom dopisuju. Rado bih im želje udovoljio, ali 1.) ne znam naslova, a 2.) ne znam o čemu da im pišem. Ako što imadu, da mi povjere, ili da me pitaju — neka se sami potruđe!

»Upitnik«! Franta se je u svim svojim listovima držao, kao da njegov klub sjajno stoji. Doduše, pod konac lanjske godine izrazio je bojazan, da bi »?« radi razlazka članova mogao prestati, ali ne radi čega drugoga. Sad mi je taj udarac došao ko grom iz vedra neba — — — — —. Da koje novo društvo primi njegovo ime ne čini mi se jako zgodnim. Imamo još lijepih imena, a napokom bi to bila kopija.

Zar i s Gruborovićem dopisuješ? Negda, u stara lijepa? vremena bio je on vrstan zagonetač. Sada je zamukno. Tko zna, možda nije trpio »Moderne« u zagoneci! Morao bi Ti nastojati, da ga opet predobiješ — i remoderniziraš. Inače opet ništa. Regina! Vrlo mi je simpatična, a pogotovo sad, gdje ide medju nas. Ali — neće li raditi? Od novca samog nema toliko koristi, ali rad s novcem došao bi nam vrlo dobro! Dapače ne smeta ni to — što ima onakav rukopis! — — — — — Ako bi se počela življe zauzimati za naš pokret, mogla bi nam postati izvrsna zagovornica kod Milera, jer su — kako valjda i sam znaš — dobri prijatelji, i jer ona uči u Zagrebu. Sada nešto o samom kalendaru. Držim, da je suviše za prvi početak izdavatj kalendar, već bi se to moglo nazvati nekim drugim imenom, n. p. »Upitnik« (za spomen pokojniku) ili »Hrv. zagonetka«, »Zagonetačko kolo« ili slično. Ako bude novaca moglo bi se istog izdati u ferijama 1911. Osobito onda, kad bi ga svojom nakladom, i u Hrvatskoj izdali. Ako se Franta ne bude htio skrbiti isto za izdavanje — onda ćemo morati sami. U Sušaku ni u Rijeci nema nikakve veće hrvatske tiskare. A u Spljetu? U tom bi slučaju briga štampanja i ugovaranja spala poglavito na tebe. Bili se Ti toga htio primiti?

»Savez Z.« svakako ne će biti za nekoliko godina razglašeno društvo, kao n. p. »Sokolski savez«. Više intimno, jer smo djaci. Pripravi na to gospodjicu Lany, i Grubovića i Šuicu i — — — — —

Htio bih поблиže informacije o tim srpskim listovima. Vrlo bih rado saradjivao. Od Šuice nijesam primio ništa. Kako mi je pripovijedao Franta on je neizmjereno obilan. »Pobratim« ima od njega oko 150 stvari! Franta ga hvali — — — — — Vrlo je lijepo od njega, što je tako zauzet za stvar. Ako ustraje, bit ćemo mi trojica — triumvirat. Sad ću se s njim vrlo rado dopisivati. Borko kaže doduše, da mu se ne sviđja mlitavost varaždinskih gimnazijalaca, ali i on odgovara svaka dva mjeseca jedamput. Kako je kod Šuice?

Dobro je što je i »Krijes« naš. Pod kojim uvjetima? Koliko stranica? »Pobratim« ne bi trebali bojkotirati, kad bi on odgovarao

našim zahtijevima pod uredništvom samog Milera. Meni bi tim bila samo jedna briga više uštedjena, jer ne idem za slavom redaktora, ali ne bih mogao da podupirem list koji radi protiv mojih načela. Možete poagitirati za me, ali u formi, da je to za korist zagonetke, a ne moju. To je napokon i istina. Dali će radnje »Krijesa« ići izravno na tebe, ili će Ti ih uredništvo slati? Ja ću suradjivati uvijek pod pseudonimom, dok god budem uvjerenjem naprednjak. Taj pseudonim jest — B. Ružičić. I u »Pobratim« pišem (t. j. pisat ću) pod njim uz svoje ime, jer bi uz marljivost mojih članova »Sfinga« brojem stvari mogla doći na zadnje mjesto. To je Petrović br. 2. za kojega znamo ja, Ti i — Bog! Dapače ni samom Mileru ne smije se reći, jer onda ne bi imalo svrhe.

»Turnaj« je ono isto, što i Tvoje nagradjivanje. Tek u mome slučaju to vrijedi za odgonetače, a u Tvome za zagonetače. U mome svaki ima da pošalje 15 novčića, što će ići za »Družbu«, a u Tvome ništa. Medjutim i Ti uredi, da se pošalje 10 filira. Taj je iznos po broju nagrada dovoljan. Dali je Franta pristao, da bude jurov? Kamo češ poslati »oglas«? Valjda u »Krijes« i »Pobratim«. U »M. H.« nije zgodno, jer je tamo moj, a nagomilavanje samo bi škodilo. Kad bude izdan »kalendar« moći će se to ljepše urediti. Iz dobivenog novca mogla bi se sastaviti zaklada, čijim bi se kamatama nagradjivalo.

Ne znam, da li će »Jorgovan« uopće izaći. Lani ga je izdala tiskara »Laginja i drug«, dakle Car s tim nema ništa posla, a po tom ni ja. Ja sam nekoliko stvari poslao, ali ne znam, što će s njima biti.

Koja je zagonetka, što Ti se ne će svidjati reći ću Ti: Autorica joj je gdjica Olga Stanić (iz Istre). Ja sam je donekle kovao, dapače joj sasvim promijenio oblik, ali ipak nije onakva, kako bi želio. Uvrstio sam je radi istaknutog ti u zadnjem listu razloga. A i zato, što je — žena, jer će se to i Tebi svidjati — — — ? — —

Tončić!!! Prezime? Poznam u Sušaku nekoliko Dalmatinki — ali ove su jako famozne — Ali su i lijepe! Javi mi štogod poblize — ako znaš — o stanu, o kući!

Tvoj sam brzoglav primio.

»Mojoj kosi« držim i ja najboljom Tvojom pjesmom u zadnjem godištu »P«.

Kod »suradnja u zag. dijelu mila nam je od svakoga« mislio sam dakako na »kalendar«. Razumljivo je, da jedan »Tajnaš« ili »!« ne može pisati stručnih članaka. Ako ne bude Franta htio pisati, onda taj posao pada samo na mene i na Tebe. Kad mi Franta izjavi što misli, rasporediti ćemo, što na koga pada, da piše. Ti češ n. p. pisati o onim vrstama zagonetki, o kojima najviše razumiješ. Ja isto.

Franta će u Češkoj ostati — — — za uvijek! O rodu s ministrom Burianom ne znam ništa. Ali valjda znaš, da je ministar barun, a naš Franta nije.

»Sfinga« je imala najveći broj članova — 5. Od toga sam se ja riješio one dvojice. Uvjeravam Te, da je ona kod trojice deset puta jača, nego je prije kod petorice bila. Idealno jaka dakako nije ...

Konjićev skok sastoji se u tome, da se skače preko tri polja na desno ili na lijevo (kod k. hoda samo jedno polje). Crtom spojena polja moraju dati simetričnu sliku, koja mora uvijek da bude originalna

Tvoje ću Ti radnje poslati za par dana, a mojih Ti nekoliko šaljem za »Krijes« sada. Ne znam, da li će svi »Sfingasi« htjeti sarađivati u »Tvoj« list, jer su svi prožeti naprednim duhom — — — Nastojat ću, da ih razlozima sklonem, te ću Ti poslati što veći broj stvari. »Krijes« na valjanima mnogo oskudjeva.

Zdravo!

»Tonči«

Dragi prijatelju!

Evo i mog odgovora — s olovkom, jer je tako zgodnije. Barem čovjek ne troši toliko vremena s umakanjem u crnilo, a prema tome mogu Ti više toga nadrljati.

Čestitam Ti na Angelinoviću i Puhariću! Tek — morat ćeš ih ljubomorno čuvati od raznih Fröhlichâ i Bitanga, jer bi se inače i oni brzo iznevjerili našem idealu. Nove su Andjelinovićeve zagonetke zbilja lijepše, skoro se ni ne opaža početništvo. Tu i tamo ne valja mu ritam u stihovima, no to će se doskora s poukom i vježbanjem ispraviti. Osobito to vrijedi kod slovcanke »post, most«. Uopće nije zgodno da se takve sitnice pjevaju u kiticama od 4 stiha. Uvijek ljepše zvuči, i smisao je bolji, kad se cijela zagonetka sastoji samo od toliko verzova koliko ima slovc. promjena. A kod naših listova koji tako malo zagonetki štampaju osobito to vrijedi, jer ne valja, da se suvišnim rastezanjem samo otimlje dragocjeni prostor.

Ferije držim najpogodnijim vremenom za štampanje kalendara, jer se tako može lakše obavljati korektura i raspačavanje knjige među pretplatnike — a onda o ferijama mogu djaci izdati više novaca, jer ga ne trebaju za školske potrebštine. O ferijama bi tkogod možda i iz puke znatiželjnosti kupio naš almanah, a nama i to dobro dodje.

Vas »Primoraca« imade četvorica. Svi ste vrlo agilni — dakle Ti valjda ne će trebati nikakva pseudonima za opsjenjivanje. Ne misliš valjda u »Krijes« uvrštavati više nego 4 zagonetke. Dapače moraš više ugadjati raznim nepoznatima nego svojim. Inače se poradja jal, zavist — a to samoj stvari škodi. Napokom — mogao bi izgubiti i uredništvo, a to nam nikome ne bi bilo ugodno. Dakako, ako agilnost »Primoraca« spade na niveau »Upitnika« bit ćeš prisiljen na to.

O Tvom »natječaju«: Prije svega čini mi se, da za javno sakupljanje u stanovite svrhe treba dozvola od ministarstva financija. Mi ove nemamo. Dakle? A ne bi li bilo ljepše, da čista dobit ide u korist »Družbe C. i M.« To je svakako idealnije. Mi ćemo valjda smoći toliko, da za godinu dana skupimo do 100 K. koje će nam trebati za tiskarske troškove. Kako sam razabrao iz Tvog oglasa, Ti daješ 2 knjige (?) Ili je to krivo? Zašto onda samo jedna nagrada? Svakako je zanimanje veće, ako je tih više, jer svatko imade veću nadu, da će biti nagradjen. Sadašnja Frantina adresa za natječaj ne vrijedi, jer on sigurno ne će ostati u Čestinu nego će ići na anuke u Prag. Moraš se dakle najprije s njim sporazumjeti, a onda tek oglas dati u štampu. Ja sam mu ovih dana nešto o tome javio, ali da j i Ti.

Kakvi su Ti članci o zagonetkama. Da li si pisao općenite studije ili si se specijalno zadržao kod nekih vrsti? Ne bi li ih mogao vidjeti?

Milera treba neko vrijeme pustiti u miru, dok mu se smire živci — bolje bi dakle bilo, da ih šalješ »Krijesu«. Uostalom ja sam se stavio Mileru glede toga na raspolaganje. Vidjet ćemo, što će odgovoriti u »Dopisnici«. Nema smisla, da mu se stvari šalju prije nego li se izjavi, da će prihvatiti. Ja sam mislio da bi najbolje bilo, da se ogradimo na tri članka: 1.) rebusove zagonetke (rebus zag. natpis) 2.) u stihovima... 3.) Sitnice (ili balast) i eventualno konjičev skok s kr. hodom i štokakvim novijim ljepšim izumima. I to što kraće. Radje se Ti prije ponudi, nego što pošalješ.

Radnje, uz koje nijesam napisao ništa, znači da su dobre. »Živio Krijes« jako je lijep rebus. One druge možeš si štampati u »Kr.« (Kosor, Osor i sl.) Nijesu remek-djela, jer su sitne, ali u Krijesu se mora početi sa lijepim sitnicama, da se pretplatnici nauče novoj vladi. »At leta« možda ima tu pogrješku što taj glagol, kako mi se čini, glasi »lijeta«. A za pravljenje klišeja morao bi par kruna potrošiti. Što dakle? »Pratti« nije zgodna odgonetka. »Fes« je sada lijep.

Koje si moje radnje uvrstio u »Krijes«. Ne bi li bio tako dobar, da mi iz početka sve javiš. Ako hoćeš, ja ću Ti u listovima kritizirati »Krijesove« zagonetke, kako smo si ja i Franta medjusobno »Pobr.« i »M.H.«

Živila Tonči!

Viša djev. škola bila je u Sušaku i prije, sada se otvaraju četiri gornja razreda. Ne razumijem onoga »Sada ćeš moći aprofitirati«. Značenje tog glagola nepoznato mi je, a onda čega li se ta rečenica tiče. Dali Tvoje Tonči, ili žena uopće. Nadaš li se, da ću se — — — Zaljubiti :Hm! Zar zato nije bilo i prije prilike. Vederemo!

Vrlo bih rado vidio fotografiju Tvoje Tonči (genitiv?). To ime nekako nije poetično — makar se i ja tako nekako zovem. (Ruža (-ica) (cvijet i »Cvijet« je ljepše!)?

Koji li su ti stihovi, što si joj ispjevao. To mora nešto biti. Svakako su najljepši, što si ih Ti ispjevao do sada. Možda ljepši nego i u »Mojoj kosi«?

Ala je to bila »idila« u kupalištu. Pjero, Pjero! Kad bih znao, gdje biskup Dvornik stanuje, išao bih odmah s gitarom pod prozora... Koliko ona ima otprilike godina? Ide li u školu? »Vrijedna domaćica« Pjero, Pjero!... A... je li davno, da ste — zaručeni?

Živio mladi par!

Da li si Čipiku pokazao samo strogo literarne radnje, ili i zagonetake? Štampane, ili rukopise? Bravo!

Nažalost nijesam vidio tog broja »N. lista«. Ne bi li bio tako dobar, te mi izrezak poslao. Honorar ćeš naravno dati za »Savez«? Ili Ti ga ni dali nijesu?

Ne bi li bio tako brz, da se javno — — zaručiš, da možemo uvrstiti u kalendaric kakvu noticu, ili — — posvetu Tvojoj Tonči! Bilo bi krasno!

Živio — la —

Tvoj — a

Tonči

Nemoj se uvrijediti, što sam drljao. Sumrak je!

Kako glasi buduća adresa? Budući list piši u Sušak.

N.B. Nemoj neke stavke lista uzeti za indirektno ruganje. To će Ti se možda činiti tako, ali nije nego sarkazam samom sebi. Ja te vas tako volim.

Dragi pobratime!

Evo Ti napokon mog odgovora. Okasnio sam par dana, jer u to vrijeme nijesam bio najbolje raspoložen za pisanje opširnijih listova, a ja bih htio, da ti uvijek što više pišem, jer mi to godi. Sad je tome valjda došlo vrijeme.

Najprije hoću do ogledamo naša društva. Kažeš, da Ti je žao, što sam o »Sfingu« pisao — Znaš, da ni meni nije baš najugodnije — ta ona je gotovo moje čedo. Ali ja sam siguran, sasvim siguran, da ni kod vas nije bolje. Ne ustručavaj se priznati toga. Ja sam to vrlo lako uvidio iz vaših radova. Jedini si Ti, koji svestrano razumiješ zagonetku. O drugima ne ću ni da govorim. Premda sam tako tužno opisao »Sfingu« — a kod toga ostajem i sada — ipak držim — a to ćeš priznati i Ti da moja dva člana dosta razumiju. Tek nema volje, ljubavi — što je glavno. A kod »Primoraca« za sada nema razumijevanja, ali ima ljubavi. Ako ih budeš lijepo odgajao, mogli biste naskoro nositi zastavu hrv. zagonetke. Za sada je naša, i mi je ne puštamo iz ruku — — — jer »Upitnika« više nema. Kakva je bila njegova sastavina? Petrović je pseudonim Frantin. Kozjak je radio na silu, J. M. (Juraj Milković) nije baš stručnjak. Nemoj ovoga ni za živu glavu spominjati »svojima«. Ja sam to rekao tek Tebi, jer neću da Ti ništa tajim, da uzmogneš vidjeti sliku našeg stanja u još mizernijoj slici — koja je prava.

Franta: Vrlo krasno lice (sa cvikerom), veličina moja, širina — lijep tip budućeg svećenika. Sad bih Ti morao opisivati njegovu duševnu sliku. To je teško, a Ti je valjda i sam poznaješ iz listova i zagonetki. Zar ne?

Vrlo je lijepo, što se tako zanimaš za kalendar. Krasna je ideja o otisku knjiga, tek je ja, što se moje osobe tiče ne mogu da prihvatim — jer ih ne prodajem iz principa nikada. Ako kojeg druga nadjem, koji bi to činio, nastojat ću da ga predobijem zato. Vi uz prkos tome — ako hoćeš — sakupljajte.

Borko! Njegove »pjesmice«! Zar Ti se dopadoše uistinu. Držim, da si osjetio, da su jednostavni proizvod uma, a ne pjesničke mašte ni talenta. Kao takve, ja ih gotovo ne držim za pjesme. Pa onda nijesu ni logične. Eto: On se tuži, da mu se njegova sreća čini kao davna bajka. Ima valjda 14, 15 godina, (svršio je 4 razred) pa gdje tu može da govori o izgubljenosti sreći? Može i mladić biti sjetan, tužan, te pjevati pjesmice takve vrsti, ali o »izgubljenosti« sreći nikada! To je naprosto nesmisao. Ako ga je ostavila draga — to bi već razumljivo bilo, ali on toga ne spominje. Što se dopisivanja s češkim zagonetačima tiče, to držim, da nije zato dobar, jer mu je pisanje previše ponizno, rekao bih, gotovo neiskreno. Barem je takav, kad piše meni, a i Franti isto tako. Uostalom Franta hoće, da stupi među prvake češke zagonetke, pa će on za nas biti kompetentniji. Hrvatsku će zagonetku naskoro zapustiti.

Što se Tvojih razbiglava tiče, rekao sam, da ima gotovo genijalnih zamisli. Ali sve to skupa nerazumljivo je, jer je veliko. Za tisak bi bile skoro sve, što se vrijednosti tiče, ali opet bi previše prostora zauzele. Moraš računati, koliko saradnika imade »Pobr.« i »Ml. Hr.« Svaki hoće, da mu se stvar uvrsti. Zato bih bio nepravedan, kad bih polovicu stranice ispunio samo jednom zagonetkom jednog zagonetača, gdje mogu uzeti 4 druge.

Mogao bi se održati u Zagrebu sastanak, ali samo pouzdanički. Uostalom. Zato ima vremena.

Krijesu bi mogao opet pisati, ali uz to i zahtijevati, da zagoneci dadu cijelu stranicu. A kako li će oni bez uputa moći remodernizirati tu rubriku? Misli i na to! Ja uostalom neću nikada od srca suradjivati u »Krijes« jer konkurira »Pobratimu« i jer je skroz na skroz — — — furtimaški. Ako budem, to ću si uzeti pseudonim — a Ti ga otkrij! Miler je, »Pobr.« pridržao sebi, jer da je Sušak predaleko. Sad će opet taj list početi donositi nezrele sastavke početnika. Ako to ustraje, »Sfinga« će svečano odstupiti od suradnje. A — valjda i vi, jer podupirati takve gluposti ne da se. Ja ću — ako Miler pristane, napisati više članaka, kako se zagonetke grade. Ako ne — onda slijedi ono, što sam prije rekao. Što Ti kažeš?

7. i 8. broj »Mladog Hrvata« već sam poslao. Ne znam, da li će zagoneci pripasti dvije stranice. Ako bude, to će druga biti »turnaj«, kako možeš vidjeti u zborniku čeških zagonetki. Zato neću, da Ti tumačim, u čemu to sastoji. Tvoja je zadaća, da što više skupiš onih, koji će poslati određeni iznos uz odgonetku. Ne smeta, da istu rečeš. Bilo bi korisno, kad bi što veći bio odziv. Čista dobit ide u korist »Družbe«. U ovom slučaju neka svaki član »Primoraca« pošalje tu svoticu, uz naznačeno ime. Možete novce i zajedno poslati, dapače to je bolje. Glavno je, da ih što više bude, da zato predobijemo g. Cara. Kad bi prvi pokus uspio, moglo bi se višeputa prirediti taj »turnaj«. U običnoj rubrici nalazi se Tvoja zag. »Domu« i »Okrijepa« i Puharićeva »Dvije rodovke«. Možda Ti se jedna zagonetka ne će sviđjati. Ja sam je uvrstio, jer hoću, da od svakog štogod uvrstim, da ne odbijem nikoga. Zagonetke su »turnajove« sve lijepe — — —

Klonule su mi već sile, da Ti potanko kritiziram Tvoje zagonetke. Držim, da to i ne treba. U glavnom su dobre. Jedino su rebusi nešto — prekratki No ne smeta mnogo. Čemu one »slobodnije«. Nijedan ih sadašnji zag. list ne će primiti. Nijesu baš vjerojatni oni zagrljaji, i »pipanje« grudi. Uostalom, tko zna. To je jako lijepo od Tebe, što si i u tom pogledu iskren, samo ako svega nijesi — sanjao. A »desni bok« »lijevi bok« nije odviše zgodno u zagoneci, jer bi tkogod mogao misliti, da su to bokovi — drage. A kako joj je — ako se smije znati — ime? Ona mora da je uistinu vrlo krasno čeljade (Pardon! to je prouzaičan izraz, dakle: djeva) Ja Ti skoro zavidjam — — — — —

Valjda pod »S. Z.« misliš »savez zagonetača«. Mi smo tek pripravni komitet, dakle se ne može govoriti o upisanima. Suradnja u zag. dijelu mila nam je od svakoga, a pogotovo od Šuice.

Tvoju i Puharićevu kartu sam primio

Stampana je moja prva pjesma u 19. br. »P.« pod šifrom »A. B.« U rukopisu imam više toga, ali to skoro sve nije za »Pobratim«. Tako

kaže Miler (šifra +o+u u 18. broju). A u druge listove za sada neću da šaljem. Sto ću, kad Miler prima gotovo samo gnjavaže à la Borko, a ja za to nijesam sposoban.

Valjda ću doći u priliku, da malo više progovorim o tvojim lit. sastavcima. Jednom od najboljih pjesama držim Tvoju »Daleko tamo — — — —«. Zadnji stih u »Mojoj kosi« mogao bi tkogod shvatiti kao da se Ti rugaš sadanjem shvaćanju mode i pjesništva. A ja se s takvim shvaćanjem ne slažem.

Zagonetke, radnje za kalendar možeš poslati i meni.

Škola mi počinje 9. rujna

Zdravo!

Tvoj

Ant — — —

Dragi Pero!

Primio sam Tvoj list, i nemam razloga, da Ti odmah ne odgovorim.

Najprije o mom dolasku k Tebi. Evo, što ja mislim: Početkom kolovoza obdržavaće se u Splitu zbor H. N. O. Taj je za mene isto tako važan, kao što i razgovor o zagoneci. Kad bih dakle prije njega išao k Tebi, ne bih mogao ići na zbor. Tako će biti najbolje, da se tom prilikom sastanemo. Držim stalnim, da ćeš i Ti doći — zašto da toga onda i za našu stvar ne izrabimo. Čitava dva dana ostajemo u Splitu zajedno — dosta vremena, da prerešetamo naše stvari. A ako bude moguće, možemo eventualno ići i do Kaštela. Sada još moram samo da s vašom centralom i Zagrebom uredim sve potrebno, jer kako za sada nema organizacije, moramo mi Sušačani ići svako na svoju ruku. Valjda će se tom prigodom naći još koji Tvoj »Primorac« u Splitu — Bitanga? Samo — sada treba da se pripravimo na sve eventualnosti — u pogledu: izgleda, stasa etc. Ako si možda tečajem ovih dviju godina, što korespondiramo stvorio u sebi svoju sliku kao kakva diva — Onda si se prevario. Ja po mom mnijenju izgledam mlađji nego što jesam. Medjutim, to nije od važnosti. Duševno se i onako poznajemo, a to je glavno.

Imaš li Frantinu fotografiju? Ako nemaš, ja bih je mogao ponijeti, da ga bar po slici upoznaš. Ti valjda imaš i Löwyjevu, Borka i Gruborovića? Izgled bi me Reginin prilično zanimao, premda je u dušu poznam. Valjda se i sada s njom dopisuješ? Što bih Ti još mogao ponijeti? Velika sigurno ne ništa, jer to čovjeku putem samo smeta. Moj »zag. album« — kako Ti to nazivaš — jest obična teka, u koju sam ja do par mjeseci bilježio svaku zagonetku, kako bih je složio. A kad bi trebalo poslati, samo bih ih prepisao. U zadnje sam vrijeme postao i za to lijen. Tako i sve druge radnje leže na kojekakvim listićima, onako, kako su napisane. Medjutim, ako hoćeš, ja ću Ti ih ponijeti. Ako gdje nadjem fotografiju svog razreda, uzet ću je sobom, da vidiš Hartla. — Tvoja namisao, da on uredjuje »Krijes« ne može se ispuniti, jer je on u duši napredan čovjek. U furtimaškoj organizaciji nije već odavna, a s »Obitelji« se je složio, jer ga Tomasović vrlo cijeni — Hartl ima više smisla za literaturu od toga čovjeka, kojega

klerikalni listovi nazivaju prvim hrvatskim putopiscem. Do sada je izdao barem pet knjiga, a sad su u štampi crtice s naslovom »Koprive«.

U ovom godištu »Obitelji« štampane su dvije Hartlove novelice i jedna pjesma. Nije ništa osobita, ali ima lijepi stil. — Zagonetke u njoj nemaju smisla, jer nam i onako ne mogu donijeti nikakve koristi. Isto je tako s »Andjelom čuvarom«. Da protiv svog uvjerenja radim i podupirem jedan fratarski list, to bih teškom mukom činio i onda, kad bih znao, da će koristiti zagoneci. A kad je stalno da ne će donijeti nikakva ploda, čemu onda takvo pregaranje? Isto je tako i s »Krijesom«. On nam nije za Tvog uredništva donio ništa ploda. Ja sam Ti s toga slao radnje tek Tebe radi. A kad sam vidio, da se i Tebi izmiče tlo, kanio sam se te nekarakterne rabote. Tako i sada. Kad bih bio uvjeren, da bi uredjivao Hartlovo moglo zagoneci donijeti koristi, ja bih na to pristao. Ali jer ne će — Čemu trošimo riječi. Konačno, ja niti ne znam, da li bi se on htio toga prihvatiti. Druge godine valjda ne će biti u Sušaku, jer pod pritiskom očevim ide u sjemenište, da tamo svrši VII i VIII razr. Onda će drugamo. Ako pak ne bude pošao u sj., onda će u Farmaciju, te će i nadalje biti u Sušaku. Ali u oba slučaja ostat će u Sfingi, onako isto, kao što je i Franta.

U vašim Primorcima dakle opet reforme! To je dobro, ali bi se konačno mogli smiriti. Kako sad izgledate, medju vama nema nijednog Poletarca (bez poleta — naravno, kako si zgodno rekao). Da si znao, sigurno ne bi mijenjao imena, pogotovu, kad si bio tako »sebičan«, pa si mu dao svoje. — U novoj sam listini tražio Fröhlicha, ali ga nijesam našao. Tek medju recima opazih — »izgon Fröhlichov«. Toga mi još nijesi javio, a zbilja me zanima : Ne znam, što Ti o njemu držiš, ali meni se čini, da je on za zagonetku talentovan. Uz valjanu pouku mogao bi postati vrstan zagonetač. O koje se je pravilo vaše ogriješio O tome mi javi opširno. — Zagonetke od Kaline, što si mi ih poslao, korektne su. Pokazuju razumijevanje. Rado bih vidio te rebuse. Bio bih nepravedan, kad bih išao unaprijed ocijenjivati, zato ih sa znatiželjom čekam. — Kažeš, da si imenovao Bitangu za predsjednika. Zar Primorci nijesu ustavna država?

O Iskaznicama. Po mom mnijenju ne ćemo s njima uspjeti, dok god par nas ne svrši gimnaziju, da u zajednici uzmognemo što bolje poraditi. Ovako dopisivanjem stvar ne ide kako bi trebalo. Bilo bi možda najzgodnije, da zasad prestanemo s njima, dok se bar nekakav zag. sastanak ne obdrži. Nego, nadam se, da ćemo o tome još i usmeno govoriti

Kako si zamišljaš tu utakmicu izmedju Sfinge, Primoraca i Orla? Što bi imalo biti nagradom? Tko bi imao biti aranžer? Ja držim, da ne bi bilo zgodno, kad bi to opet Primorci uzeli. Kad bi već imala biti utakmica izmedju ta tri kluba, zar nije zgodnije, da se borimo o *prvenstvo* zag. društva. Ali ne tako, da svi pošalju na Frantu, nego na koga drugoga. Taj neka sve radnje prepíše, i pošalje ih njemu. Tako bi bilo spretnije nego li prvi put, jer Franta, ako mu je zagonetač i poslao tuđjom rukom pisanu zagonetku, on je na omotu svejedno poštanski žig vidio. Recimo da utakmicu aranžira Sfinga. U tom slučaju svaki neka radnje sa svojim potpisom pošalje k meni, ja ću ih do stanovitog roka prepisati, i poslati ih Franti bez imena. On će odlu-

čiti o nagradi i poslati mi natrag najbolju radnju, a ja ću tek onda vidjeti, koji ju je dobio. Tako se jedino može stati na put svim simpatijama i antipatijama. Reci i Ti svoj sud o tome.

Kažeš da se Šuica ne miče iz Zemuna. To je sve lijepo, ali i on valjda sada imade praznike. A na gimnaziju mu u to doba sigurno ne ću slati listove. Znadeš li mu možda stan? Kamo Ti upravljaš listove za njega?

Ja sam u M.H. uvrstio više svojih zagonetki jednostavno stoga, jer pod konac godine i o ferijama nemam čime da ispunim lista. A ako i imam, ne dopušta mi prostor, da uvrstim kakvu veću tuđu stvar. Od vas ne mogu uzeti više komada, jer imam tek Tvojih i Kalininih zagonetki. Od Orlo također ništa. Ne preostaje mi dakako drugo, nego da popunim odredjeni prostor sam. A jer ne ću, da to i drugi vide, moram da izmišljam razne šifre i pseudonime. Da li si sada zadovoljan? Ti bi mi i opet morao specijalno za M. H. nešto poslati, jer ako i imam dosta Tvojih zagonetki, ove nijesu za M. H., jer ili ne odgovaraju smjeru lista, ili su opet neugodne, da ih se na onakvom formatu štampa. Rado bih imao kakav sitni rebus od Tebe — toga Ti još nikada nijesam štampao. Još mi najbolje pristaju stvarce od Kaline. Ja ih ne moram stiskati i udešavati, kao mnoge druge. — Odgonetke mog rebusa nijesi pogodio. — glasi: ra, kumir, igra de : Raku Miri grade. — Obratno, Tvoja mi se izvodjanka vrlo sviđa. Na žalost, nije hrvatska. Kako su Ti se sviđjale moje Tiskarske pogrješke u stihovima? Franta kaže: »Bravo! Tako šta nema ni češka zagonetka!«

O Hrv. Djaku Ti ne mogu reći ništa osobito zanimiva, dokgod mi ne izrečeš kritiku svih pjesama — potanko. Jedino Ti preporučam, da si ga što prije nabaviš. Ako ne drukčije, pošalji na upravu : Ervin Mikolji, Zagreb, Mlinarska ul. 7 50 filira. Toliko stoji zadnji dvobroj. A ako hoćeš da imaš i 4.br (vrlo lijep), dodaj još 30 fil.

Tebe kao nadobudnog literatu sigurno zanima naša moderna književnost. Na Savremenik nijesi pretplaćen, a prema tome ne možeš ni edicije D.H.K. dobivati za krunu. Ja ću Ti pomoći. Javi se upravi društva, da ćeš im nabrati barem deset pretplatnika, koji će uzimati knjige, a Ti da ćeš biti povjerenik. U tom slučaju uživat ćeš te pogodnosti, da ćeš dobiti kao i oni ostali svaku knjigu za krunu, i to tako, da plaćaš za svako izdanje posebno. A kad knjiga izadje, jednostavno skupiš novac od pretplatnika, i ne moraš da trošiš za knjige dvije krune, a u pretplati opet ne moraš da sav iznos platiš najedamput, već knjigu po knjigu. Time je pomoženo Tebi, a i književnosti. Tako ih dobivam i ja.

Ti si jednom spjevao pjesmu »Kalabrez«. Ne sjećam se, što sam Ti tom zgodom rekao, ali možeš iz priloga vidjeti, što sam iz ove zamisli ja izveo. Ne zaboravi, da mi izrekneš tvoj sud — uz svoj literarni prilog.

Kao zaključna točka mogu Ti reći to, da je moj prikaz Lastavićinih »Prvih otkosa« iz »Novog lista« prenijelo »Brankovo kolo« — srpski književni list. Da li Ti je poznat. Ja ga pratim, jer otkad imamo u Sušaku lit. klub — — — —,* držimo više književnih listova, medju

kojima i ovoga. Ako Te zanima, ja bih Ti »Otkose« mogao prigodom zbora donijeti.

Tvoj

A — — — —

!!!

Počinjem sa zborom. Tajnik dalmatinske centrale M. Nani pisao mi je list, u kojem veli, da se obratim na njega u pogledu prijava etc. Ja sam to učinio, ali odgovora nijesam primio. Bit će možda tome krivo, što sam list upravo na realku. Ako znaš što Ti o tome, kao i to, da li će nam trebati kakve iskaznice, piši mi, da se za vremena mogu opskrbiti. — Sa Sušaka će ići na zbor dvojica. Od Sfinge samo ja. Razlozi su valjda jednostavni: Smolčić nema novaca, Hartl i Prestini (na kojega uostalom više ne računam) nalaze se u Slavoniji. Kad ćemo doći u Split, to će se tek odrediti. Za sada znadu tek bogovi.

Držim, da se Franti tek ovih dana svršava škola. Inače već od njega nijesam odavna primio glasa. No, ja ću ga već »šćapiti«. Adresu ću Ti javiti, kad stalno budem znao, gdje se nalazi. Sad ne znam pravo, da li je u Petrovicama ili Pragu.

Zagonetačkih radova sfingaša uopće nemam, te Ti prema tome ni ne mogu donijeti ništa. Uostalom držim, da bi mi na putu suvišni teret samo smetao. Na parobrodu će se valjda naći kakve zabave, a onda je čovjeku na nepriliku svaka sitnica, koje ne možeš da držiš u džepu. Donijet ću sve, što bude moguće i što bi te moglo zanimati. Da Ti obećajem unapred bilo bi nepraktično, jer u takvim slučajevima čovjek na koncu zaboravi polovicu.

O Fröhlichu ću i ja da rečem svoje mnijenje: Ne tajim, da bi uz pouku mogao postati valjan zagonetač. S druge strane, ja sam kod njegovih pošiljki opazio, da on nema pojma o najprimitivnijim pravilima pravopisa, jezika i gramatike. O stilu se uopće ne može govoriti. Da bi dakle takav dečko mogao da piše onako lijepim stilom, kao što je u »Vrli žalosnici« — to je isključeno. Nema druge, već su sve njegove novele plagijati.

Moram da uzmem u obranu od Tebe Jozu Ivakića. Pripovijesti Ivana Kozarca primio sam još u Sušaku, čim su izašle. Moju »kritiku« o njima možeš da vidiš štampanu — preostaje mi da rekнем o samom Ivakiću i »reklamama«. Vrlo se varaš, kad ga svrstavaš među Osječane. Da pratiš Savremenik vidio bi, da je on jedan od njegovih najranijih suradnika. Mene su se osobito doimile dvije njegove stvari: »U Svato-vima« i djački roman »Mladost i život«. Izdao je jednu zbirku novela »Iz mog sokaka«, koju je baš naprednjačka kritika pohvalila. Uostalom, već i samo zauzimanje za Ivana Kozarca, socijalistu i revolucionarca dokazuje, što je on. Što se tiče reklama, drži na umu ovo: Ivakić je profesor, ali takav, da drži pučka predavanja, piše novele, glumi — uopće vrlo napredan čovjek. A kako potječe od seljačkih roditelja, sva mu je zasluga plaća profesorska. On je usprkos svega tako zanesen za Ivu, da želi njegove novele sabrati. Novaca nema dosta — što će dakle, nego da ih smogne otkud bilo. Zato mu reklame čovjek mora samo da odobri. A da Te to sasvim umiri moram Ti kazati, da svi

* nečitko (Vraz?)

srpski listovi: Srpski književni glasnik, Brankovo Kolo i naš Savremenik nose posebne arke za oglase. Da li je to dakle nešto sramotna? Borba za život sili na svakakve korake. A ako hoćeš da govoriš o sramoti, mogao bi govoriti o sramoti ne Ivakićevoj i ovih listova, već — hrv. naroda, koji nije kadar da pristojno uzdržava ni svojih najboljih sila.

O vašim rebusima: Bitanga i Kalina prave uistinu korektne i dobre razbiglave. Kao početnički oni su izvrsni. Ali nešto moram istaknuti: svima im nedostaje neka originalnost u zamisli, ili neka izvanja ljepota. Što bi to moralo biti — ni sam Ti na ovom mjestu ne mogu da nabrajam, ali : neka dostave jedan rebus, koji će zapremati tek jedan redak, rebus gdje neće biti nikakvih znakova i slova, već samo riječi, ili obratno, rebus (ali rebus!) od samih slova i sl. Ovako će rebusi imati neku jedinstvenost. To je doduše za početak gotovo isključivo, ali sam Ti ipak htio spomenuti. Kao nešto u tom smjeru svidjao mi se Tvoj r. »Dobra će Nina biti«. — Možda će se činiti hvallenjem samog sebe, ali ja bih htio da rebusi s riječima budu slični onom mojem u M.H., »Za Matu të grije Kata«. Na nekim se mjestima kod svih nas opažaju neka nejasno odredjena značenja — n.p. reforme = partija — ali ću Ti o tom reći štogod kod sastanka. Za M.H. molio sam Te kratke rebuse. Tek ja nijesam mislio kratke po riješenju, kakve si Ti poslao, već takve, koje bih mogao strpati u jedan ili dva retka. N.p. onaj moj u zadnjem broju zauzima razmjerno vrlo malo prostora, a ima dosta veliku odgonetku. Crnićev je u tom smjeru takodjer valjan.

Da ja šaljem Orlove i vaše radnje — pristajem. Samo da onda ne bi bilo nikakvih prigovora. Uostalom, tu i Orao ima da izrekne svoj sud.

Što se utakmice tiče, to ćemo se valjda nekako sporazumjeti. Gdje će biti Graborović na godinu? Zar ne bi mogla toga preuzeti Regina? Kad bi to ja preuzeo — Ti se bojiš, da bi Sfinga mogla imati prvenstvo. A što misliš sada. Tko će ga zadobiti. Odgovori, moj Pero, i na to!

Što se tiče poredanja radova u »Pobratimu«, to nije od važnosti. Dobar će zagonetač i sam vidjeti, koje su bolje, a koje gore stvari. Konačno, tu često put mora da odluči i prostor. Osim toga držim, da Miler do toga ne drži. Ako bi Pobratim po tome sudio, morao bi reći, da su Borko i Rukavina, te Ratković najbolji njegovi pjesnici. A to očito ne stoji. — Kleinove stvari redovito na zadnjem mjestu — a ipak su one najljepše i najoriginalnije.

Zagonetni natpis »Nove postole...« bio bi nešto nova, i zato je lijep.

K pitanju Osječana morao bih da dodam još to, da se ni Makale ne razlikuje mnogo od jednog Magjera ili Sudarevića. No Osječanima bih pridometnuo uopće sve one književnike, čiji rad nema nikakvih individualnih oznaka. Tako gotovo sve Pobratimove suradnike, osim n.p. Kleina, Glumca i još koga. — Za Pobratim to još ništa ne znači, jer su svi početnici više manje »Osječani«, Ali Makale je to i sada — ako uopće još što radi.

Zar se i Kraljević bavi pjesmom?

Ni Andjelinovića nema s Primorcima?

Kako si Ti zamišljaš zag. knjižnicu? Gdje bi imala da bude?

Što se tiče marke od 5 filira, nije moja krivnja. Ja ne predajem listova nikada sam, pa se je tako dotični predavalac zabunio. Oprostili! Da nijesi možda imao kakvih nepravilika?

Tvoj

P.S. — Ovaj sam čas dobio list od Nanija. Otpada prema tome Tvoja misija.

Nijesi li Ti bio nešto Hrv.djaku poslao?

!

Premda zahtijevaš samo kartu, ja Ti i ovaj put odgovaram s listom, jer ima u Tvom zadnjem dopisu par točaka, na koje se vrijedi osvrnuti.

Što Šuica kaže o nejasno postavljenim upitima, o tome ima pravo — tek taj prigovor nije originalan, i njegovi su rebusi prošle godine bili oni, u kojima je najviše pogrješka protiv ovoga pitanja bilo. Što više, on — pa i Ti, i većina članova — čestoput uzima apstraktne pojmove gdje im nema mjesta, n.pr.: ponavljati razred — jed, itd. Za ono prvo ima još ljepših primjera. Ako Ti je on to tek sada pisao, bit će to pod utjecajem lista, što sam mu ga pisao povodom njegovih novotarija u razbiglavi. Svakako me se ugodno doimlje, da je ipak došao na pravi put. Još nešto: on u kritici Tvog rebusa kaže, da ne bi smio apostrofa upotrebljavati. Doduše, bolje je kad ga nema, ali gdje mu se ne da ukloniti, može da se propusti. Pravilo nije.

Dvije razbiglave, što si mi poslao, korektne su. Tek : Viktor Car Emin je urednik lista — kako se to doimlje čitalaca, kad bi se njegovo ime štampalo u listu. Konačno, on po mom mnijenju nema mnogo dara za novelu, ali tim više za pripovijest većeg opsega, romane. Dakle nije logično reći »novelist«, kad gotovo i ne piše novela.

Crnić je u Sfingi.

Sada da rečem nešto o Tvom prilogu: Na koncu konca ipak sam dočekao u Tvojim radovima težnju za originalnošću, i individualnošću. Jer — budimo otvoreni — u Tvojim pjesmicama od 2—3 strofe bili su valjani osmerci, koja obična pointa — i ništa više. Da si nastavio na tom putu došao bi i protiv volje među osječane. Kažem Ti to otvoreno, sada, kad si mi poslao ove dvije pjesme, da ćeš — ako u ovom smjeru nastaviš — zauzimati danas sjutra lijepo mjesto u književnosti. U ove dvije pjesme ima ono, što se baš danas, u vrijeme pesimizma, literature dekadenta, baš i traži: osjećaj zdravlja, ljubav prema životu. Dakako, one nijesu bez pogrješka. Glavno im je: što nemaju pointe. U prvoj je glavni smisao: Čim sumrak pane, poćićemo kao dvije sjene. Da li je to pointa? U drugoj je opet vrlo prozaičan svršetak, koji takodjer nije pointa: Najsladje naše su žene, u tome ide ih čast. — To na čovjeka užasno nakon prvih lijepih stihova djeluje. Uostalom, pjesma nema posla s našim ženama. Djevojka na žalost ima po izgledu neko simbolističko značenje, a to bi joj moralo da ostane u cijeloj pjesmi. A i inače ima u tim stihovima dosta prozaična: »Zapeklo, da ljudi ne pamte« nikako ne pristaje u modernu pjesmu. A cijeli svršetak, od

stihova: »Tad nenadano na noge skoči« protivi se gore istaknutom značenju djevojke. Po Tvom karakteru ona ne bi smjela bježati. A sad opet dvije nepažnje, koje bi se, kad bi se ovi stihovi štampali, ljuto osvetile. Eto: Kažeš: zapeklo sunce da ljudi ne pamte, a onda opet: šumore valovi jako. To je očito nemoguća prirodna pojava. 2.) Djevojka je — recimo — vila, koja nestaje u moru — kako se to u Tvojim stihovima događa. Kako onda možeš staviti naše žene, kad one nemaju s vilama posla? — Ima i drugih nedostataka : pogrješan gdjegod ritam, krivi izraz, etc... Ovdje još primjećujem, da je tehnika pjesama nezgodna: ili si se morao odlučiti na pjesmu sa strofama, ili bez njih, sa srokovima, ili bez njih, s muškim, ženskim ili djetinjim rimama — ovako pomiješan ne čini najbolje slike. Usprkos svega toga — ja sam oduševljen, jer se sve dade vrlo lako popraviti. Samo nastavi u ovom smjeru!

Kao budućem književniku mora Ti biti na umu i dobar jezik. Ti imaš dosta rdjava. Na to se u realci valjda premalo pazi, zato bi morala biti Tvoja vlastita dužnost, da Ti bude što bolji. U ovom Tvom listu nema ih toliko, zato Ti ni ne mogu citovati — tek neke: *kritizirati* (bolje: *kritizovati*), *Makalu* (valjda: *Makalua*), *simpatizirati* (: *simpatizovati*), kod slijedećih ću Ti listova malo bolje pripaziti — vrlo me zanima filologija. Zato sam, jer mnogoga u govoru ispravljam, dobio i naslov »gnjavatora« — dakako, ne u zlom smislu. Da li si možda pratio polemiku između S. Ivšića i Dr Adrića, povodom zadnje njegove knjige »Branic hrvatskoga jezika«? Da li si uopće vidio »Branic«? — Po primjeru Srba Ti hoćeš da kod glagola u futuru ispuštaš *t*. Lijepo — Tek kao da gdjegdje ne razlikuješ osnovu od glagolskog nastavka. Dobro je n.p. reći: pročitacu, jer je ovdje pročitā osnova glagola a ne pročitat. Ali nije dobro, kad kažeš *poćemo*, jer je osnova glagola poći *poć*, dakle se mora kazati poći ćemo, a tako glasi futur i od svih drugih glagola na ći.

Na Tvoj odrješiti odgovor, da nijesi poslao ništa za »Hrv. Djak« mogu da odgovorim samo citatom iz Tvojeg jednog lista: »Ja sam poslao nešto : Grabancijašu, *Hrv. Djaku*, Ml. Hrvatskoj, R. Novom listu i Jugu...« Ja Te nijesam upitao ovo zato, da se možda pohvalim, da su meni što uzeli — bilo bi vrlo naivno — već s toga, što u zadnjem broju dolazi jedno dalmatinsko ime, t.j. pseudonim, koji se čini dalmatinskim: Ćiro Medulić. Držao sam, da je Tvoj i zato Te pitao, da li si ga vidio. Ali kad sam kažeš, da Ti ništa nijesu uzeli — ja Ti vjerujem. Pitao sam Te i s jednog drugog razloga, a taj je u tome, da mi kažeš *nepristranu* kritiku onih pjesama. Kad bih Ti rekao, da je što mojega, Ti bi mi uzvratio kakvim citatom iz Bistolzija, možda i Tolstoja, etc. A da li je to kritika? Sigurno nije. Valjda ne ću biti tako naivan, da ću držati, da sam u poeziji ono, što Meštrović u kiparstvu. Zato sve Tvoje »Kritike« mojih radnja držim prijateljskim izjavama, a ne ocjenama. Onim upitom htio sam iz Tebe izvući jednu nepristranu ocjenu — a to mi nije pošlo za rukom. Zato Te sad otvoreno molim: uzmi si gdjegod zadnji dvobroj, te proštudiraj moje dvije pjesme: Trsat kroz mrak. — Meni se sve čini, da ćeš Ti biti rdjav trgovac. U Tebi je smisla samo za poeziju: pjesme, ljubav, prijateljstvo, idealne zanose i ideje i slične plemenitosti. Ali kritičarskoga nemaš ništa. Šta ne? — Sigurno ovih prijateljskih izjava ne ćeš uzeti za zlo — konačno, one nijesu ni zločeste, tek što se po njima ne slažeš s prak-

tičnim svijetom. Franta je rekao: Pero je idealan mladić. Ja se s time potpuno slažem! I — čekam na sastanak!

Tvoj

A — — — —

Dragi brate!

Dobio sam Tvoj list, kad sam već držao, e već uopće ne kaniš dopisivati. A u drugu ruku pripisivao sam Tvoj muk — kako Te dosad shvatih — naravi. U tebi sve bukti. Gori. Živiš još u dobi, kad je sve nesredjeni zanos, ljubav, koja se za čas znade okrenuti u mržnju, prijezir i obratno. Tvoj Te zanos vodi dotle, da čestoput nemaš toliko kritičkog duha, te nemožeš objektivno i mirno prosuditi stvari, jer je u prvoj vatri ili izgrdiš ili uzljubiš. Srednjega nema. Tek to nije nikakva pogrješka. Da si kakav tmurni pesimista ja te možda ne bih volio. Ali baš zato što u me možeš unijeti nešto vrućega, južnjačkoga, vatrenoga — zato si bio i ostat ćeš *moj* Pero! Rekao si mi nekada »idealisto«! Što poznam sebe i Tebe, držim, da tu riječ mogu više Tebi primijeniti. Da dokažem: Postao sam Ti u zadnje vrijeme skeptik, ne zadovoljava me ništa potpuno, u svačemu nalazim mnogo toga, radi česa me ne može ništa zagrijati — sve ti gledam kritičkim — možda i ciničkim — okom. Možeš razumjeti, da me ni to stanje ne zadovoljava, ali — tako je! Dok si u zadnjem listu na sva usta Pobratima izgrdio, sad već kažeš, da je lijep ko nikada. Ali da tako nije, ti već ne bi bio Pero, onaj Pero, koga *ja* nazivam idealistom. Zašto — evo: Ti si Pobratim grdio, pa ljubio, ali u svakom slučaju punom mjerom, potpuno. A ja ga nikad nijesam nazvao stovarištem, ali ni lijepim. Zar bih možda mogao pregorjeti vodene Maldinijeve stihove, ili prazninu 11.stoga broja? Ili zagonetke, za koje kažeš, da su dobre, a među njima se nalazi Paralelogram, Račun, Kružnica i sl.? Zar bih mogao pohvaliti taktiku Milerovu, da u jedan broj uvrštava gnjile proizvode gnjilih »Usklikaša« u ogromnom broju, dok od 40 naših zagonetki *nijedne* nije uzeo? I dok ga Ti i hvališ i grdiš, ja stojim postrance — koga ću kriviti? Zar Milera, koji u svakoj Dopisnici gori od žive ljubavi za mili i dragi Pobratim? Ili suradnike, koji ga pune djetinjским produktima usijane mašte? Nikoga! Da Pobratim nije takav, ne bi bio *hrvatski* list!

A zar napokom Tvoje »male« ne služe u prilog mojih izvoda? Dokazuju, da u Tebi bukti, živi velika, vatrena mladost. Da li se to ljubakanje s mojim mišljenjem slaže — o tom neću da govorim. Nadalje govoriš o lijepim zabavama karnevala. Idealisto! A ja? Nakon »korza« smijao sam se svom gorčinom glupo potraćenim danima. Ali ne misli, da možda ne zavidjam takovima, koji se mogu predati zabavama zaboravi! Mogao bih Ti i o tome pripovijedati — ali ja sam sve ovo spomenuo samo zato, da izgradim sliku nas dvojice. A sada — na druge, sporedne stvari.

»Utjehu« nijesam uvrstio stoga, što mi je prekasno stigla. Redakcija se zag. zaključuje svakog trinaestoga. Ona će ući u ovaj broj — od vaših jedina. Sigurno znaš i sam, da drugih nemam. Iz Pobratima. Borkova pjesma tek je zadaća gradjena u stihovima. A uz to odviše podsjeća na Omčikusovo Proljetno jutro. Rukavina se s onim ciklusom »Pjesme« po mome sudu nije proslavio.

Kod oglasa za »Natječaj« nedostaje, što uz lozinke Franta ne će znati nikada čija je stvar. Kome ćeš poslati nagrade? Kako će biti štampano u »Pobratimu«, što će se reći, tko je nagradjen? Mislim, da bi morao dodati, da uz svaku lozinku bude u posebnom zamotu ime zagonetača, kome pripada.

Album mojih zagonetki poslat ću Ti o ferijama. Sad je nezgodno. »Obitelj« uredjuje Hartl.

Što Fr. i Bit. stupiš u »Primorce«, to je opet dokaz vaše južnjačke krvi.

Napokon — : Uroš K. se možda čudi, što ne pišem. Evo razloga: kad sam vidio, da organizacija ne ide, pustio sam predsjedništvo, da vodstvo dadem onome, koji će je znati bolje voditi. Taj se nije našao, ! tako smo Ti — fuć višeskolci!

Tvoj

A — — — —

!!!

I ovaj put sam nešto zakasnio, ali ne svojom krivnjom. Budući da se nešto u Tvom listu ticalo Smolčića, dao sam mu list da ga pročita. Tako mi ga je tek sada vratio.

Iskaznice Ti još nijesam poslao, ali ću sada. Radi s njima što si namislio. Samo treba da popis svih članova javljaš uvijek tajništvu kluba, Smolčiću.

Time što si rekao da si kritiku u »Slobodi« pisao Ti, izgubila je ona za mene vrijednost. Nije mi bilo do toga, da mi se ime blistavim riječima spominje, već sam držao, da je i onaj dotični kritičar (mislih ! Marjanovića) shvatio cilj zagonetke. A obodren time, što baš mene spominju, javio bih se bio uredniku i ponudio mu za list koji člančić o našem športu. Sada dakako otpada sve. Možeš kod lista bar Ti štogod pokušati! Možeš pisati i za »R.N.L.«, premda neznam, da li će uvrstiti. Ali, neka s naše strane bude i to učinjeno!

Jedno mi se od Tebe u zadnjem listu ne sviđa. To je ono par redaka o »Pobratimu«. Ne znam, što Te je ujedanput tako promijenilo. Ta lanjske si godine bio revan suradnik njegov. Neću da list pred tobom branim — ali, da te samo na par stvari podsjetim — : Ako si čitao »dopisnicu« vidio si dobru volju Milerovu, vidio si kako on nje guje svoje miljenče. A ta ljubav ipak ne zaslužuje Tvojih naslova — smetište, stovarište. Ili si htio, da se natječeš s »Luči«, koja je iste riječi upotrebila, samo ih je i na zagonetke protegnula. Ono o »Osječanima«: Zbilja je istina da Magjer malo previše svojim otpacima drlja fini »Pobratimov« papir, ali što bi Ti učinio na Milerovom mjestu? Dali bi odbio suradnika, koji svojom revnošću znade u nedostašici valjanih stvari ipak dobro doći? Sigurno znadeš, da Magjer, usprkos svojoj nesposobnosti ipak u Slavoniji ima svoju publiku, kao i svi njegovi kolege kad bi on pustio »P«. pustila bi ga i većina slavonskih pretplatnika. A valjda ni jedan list nije toliko idealan, da će bez pretplatnika izlaziti. Konačno Miler i Magjer se ne gledaju najbolje — pregledaj par zadnjih godišta »P«, pa ćeš vidjeti, koliko je M. slao u P. kroz čitavu lanjsku godinu samo jednu pjesmu! To bogme nije dokaz prijateljstva. — Ne mogu, da Ti nabrajam svega, što mora da nas veže s Pobratimom. Javi mi, — nakon razmišljanja — opet

svoj sud o njemu. A ako si gdje dosada napisao kritiku, pošalji mi odrezak!

Kad bi Miler bio i izdavač »Pobratima«, moglo bi se misliti na kojekakve priloge, ali ovako, uz Židova ... No, ako hoćeš, možeš mu to predložiti. Ja ga i onako dosta gnjavim. Ne ću, da mu napokom dosadim.

Ja Ti književno vrlo malo radim. Ako što bude mojega u kome listu, poslat ću Ti uvijek odrezak. A dotle se strpi.

»Tončić« je pseudonim Cara — Emina. Ja s torbicom nemam ništa posla, već me je on, kad sam bio kod njega u posjetima, molio za nekoliko lakših stvari u svaki broj.

Gdje Čipiko boravi?

O »Krijesu« Ti već rekoh svoj sud. Odviše me već boli ruka, a da na takve trice trošim riječi.

Zbor! Moglo bi se učiniti štošta, ali ... Najbolje bi bilo da se u P. objelodani jedna notica, otprilike sljedećeg sadržaja: Da se što više učini za hrv. zagonetku morao bi se upriličiti sastanak, gdje bi se pretresla sva važna pitanja. Oni, koje zanima zagonetka i leži im dobrobit njezina na srcu, neka svoje predloge i misli o toj nakani pišu na adresu: — — — — —

Da se pozive pošalje u druge listove, nije zgodno

Ako hoćeš, da natječaj prirediš za Uskrs, to ga daj odmah, čim prije štampati. Za Uskrs će se valjda već nagrade dijeliti.

Ne razumijem »Tvoj almanah. Očekujem sa svom napetošću, čim prije.« Sjećam se, da sam nešto takvoga pisao, ali što — to sam zaboravio. Sjeti me!

Razbiglave su Ti one lake, čija odgonetka postoji u jednoj riječi.

Tim sam iscrpio Tvoj list.

Da! Ja sam napisao kritiku o »Prvim Otkosima« ali — što se ja mogu sjetiti, nijesam ti toga ja rekao. Kako znadeš još i to, da je Lastavica moj profesor?

Što Ti Reginu tako voliš?!

Ne zaboravi Mařenke!

Tv

Ant — — —

Prijatelju!

Prije nekog vremena primio sam Tvoju »umjetničku« dopisnicu.

Oprosti što Ti tek sad odgovaram. Inače nije bio moj običaj da s odgovorom oklijevam. Imao sam više listova, na koje je trebalo odgovoriti — ali svi su do sada ležali, čekali dok se moje raspoloženje promijenilo. Večeras sjeh, da odgovaram, dakle:

Obećao si da ćete nanovo stati zagonetčariti — ali ja u 9. broju »Pobratima« ne vidim ništa vašega — dapače u dopisnici neku opomenu. Što je tome krivo? Sada. Kad u Spljetu opstoji neki »Polet« morate nastojati, da što više radite — da vas oni ne prestignu. Zbilja! Razjasni mi, što je i tko je taj »Polet«. Meni se čini, da je to čedo »Daroslavovih secesionista«, s Fröhlichom na čelu, onim, što kaže da

! !
»Krijes je list« Zabavljate se dakle najardije sa skrivalicama, ana-

gramima — Oprosti — ali te vrsti zagonetki meni se ništa ne svidjaju, osobito skrivačica. Kazati ćeš da sam je i ja sastavljao. Da, ali to je ipak nešto »nova« bilo, a svaka je novost zanimiva — a sada skrivačica već nije novost. — A rebusa još od »Dar« nijesam vidio. Veseli me što ćete i u »M.Hr.« suradjevati — barem će i zagonetački dio lista nešto vrijediti. Kraj ovakvih prilika ne držim do njega mnogo. Kažeš, da su u njemu najbolje vaše zagonetke — ja sam Te molio, da mi kažeš svoj sud o zagonetkama njegovim uopće. Učini to dakle sada. Isto tako o »Pobr«.

Kažeš da je »Upitnik« najbolje zagonetačko društvo. Kod nas dakako jest — ali drugda? Češki »Trjn«, »Orion«! Što misliš o najnovijem društvu »Tajni«. Ono je postiglo rekord — u broju članova.

Ti imaš osobit ukus. Vidim to po Tvojim dopisnici. Tek smeta, što je na slici odviše sjene, inače

»Priroda nagijeh grudi« je nešto moderno. Zar ne?

Pozdrav svim drugovima!

Barac

Bratel!

Primio sam Tvoj list — pa Ti odgovaram:

»Polet« — Piše mi Franta, da ima u njemu preko dvadeset članova — a poslali su za »Pobratim« tek 6 zagonetaka — dakako »remek«-djela. Za sada se dakle ne mogu usporediti s »Peroslavom« — ali kad »polete«!

Na »Savremenik« sam ove godine pretplaćen. Svidja mi se vrlo. Tek nema gotovo nijedne pjesme, koja bi mi »išla u tek« — Svidja mi se jedino Domjanićeva »Vaza« iz prvog broja. Šta Ti o njima držiš?

»M. Hrvat« — Ja uopće ne kanim u njega — Kao i cijela »Sfinga« — više suradjevati, a kamo li voditi pregovore glede uređivanja zagonetki. Medju tim listom — bolje urednikom — nastao je konflikt, koji se više ne da izravnati. Pisao sam g. Caru odmah iz početka, — otvoreno —, da mu zagonetke ne valjaju to mu i razložio sve potanko. On se nije udostojao ni odgovoriti mi — a zagonetke je kao za okladu sve gluplje štampao. Pred 2 mjeseca poslamo mu oveću pošiljku. On je iz nje za 1. broj uzeo 3 zagonetke, i to one, do kojih sam ja najmanje držao. Ostali je dio progutao njegov urednički koš — vidim po tome, što već u 2. broju nema nikakve naše radnje. Rasrdilo me je i to, što je mjesto odgonetke mojeg rebusa »U dvor udje vuk« štampao »u dvoru je vuk« — a to je grozni nesmisao. Pa onda onaj akrostih u 1. broju! Oblik mu je doduše izvrstan — ali nije naznačeno kakva riječ ima da bude — odgonetkom — a to ne valja, jer dodje jako mnogo odgonetaka. Pisao sam i to gosp. Caru, ali on je bio tako slobodan, te je jednostavno za odgonetku dao — »Sokrat«. Ja doduše g. Cara kao beletristu cijenim, ali kao zagonetača ... Mislim da Ti je sad jasno.

Češka zagonetka! — O njoj, i o njezinom razvoju znam toliko, koliko mogu razabrati iz jednog broja zagonetačkog lista »Český Handkár«

To je list, koji *jedino* zagonetke donosi, a ne uredjuje ga dakako djak. Već po tome možeš vidjeti, koliko češka zagonetka nadvisuje hrvatsku — ta »veliki« odrasli Hrvati — inteligentni, bacaju tek proziran osmjech na naš i d e a l !

Budući put više!

A Barac

Dragi Pero!

Ti si u zadnje postao vjeran sljedbenik Frantin: opominjem Te, a Ti ipak ni mukajet. Preni se! Ta Ti si valjda Dalmatinac svježe, mlade krvi, i morao bi da pokazuješ života. Inače vi korite Banovca radi lijenosti i tromosti, ali u ovom slučaju kao da nemate pravo — ili si Ti možda po krvi Banovac?

Ti si u ovo mjeseci, što ne dopisujemo počinio dva »zločina« protiv sebe i protiv svog uvjerenja: za volju štampe prekrojio si i ubio svu ljepotu dviju pjesmica (»U nedogled«, »Biser«) koje sam ja jedamput pohvalio, radi njihove srdačne naivnosti.— Sada — sad toga već ne mogu. Ti si iz njih izvukao sve ono, radi čega sam ih ja pohvalio — i to mi je žao. Žao mi je i stoga, što si se tim činom ponizio do onih običnih »mladih Pobratimovaca«, à la Borko, Frölich, etc-a ja Te bar držim nečim višim. I time svršujem, s nadom, da ćeš se ipak doskora javiti!

Doskora više!

11. I. 12.

P.S. U zadnji čas saznadoh za jedan novi srednjoškolski napr. list. Pošalji one radnje (o moru, koje Ti pohvalih), te ću Ti ih ja otpremiti.
(potpis nečitljiv)

Poštanska dopisnica , Magyar Kiralyi posta, Levelezö-lap.
Poštanski žig Fiume 912-Jan-14-E7

Adresa : G. Petar Arambašin, kod gdje ud. Giadrov

Split, Kambij

Dvostruka (složena) dopisnica Magyar Kiralyi posta
Zart — Levelezö — lap, poštanski žig Grižane, nadnevak
aug. 5., ali godina nečitljiva vidi se 91 ..

Adresa g. Petar Arambašin, Kaštel Novi (kod Trogira),
Dalmacija.

Dragi Pero!

Moram dakako da počnem s isprikom. Ovajput je ona jako jednostavna: otkad traju ferije, nijesam napisao niti retka. Dakle — lijenost. No, ja bih rekao, da to nije baš ono, što se krsti lijenošću, jer ja, ne da mi se ne da pisati, nego se ni ne sjećam, da bih to morao činiti. U tom i leži razlog, što Ti se na dvije Tvoje karte nijesam javio. I sad kad sam počeo da pišem, ne znam, što da pišem — tako je daleko od onog vremena, kad smo si i najsitnije promjene i osnove javljali. I da se uzmožemo vratiti u ono doba, morat ćeš da mi pišeš i o tome, da li što literarno radiš, da li još misliš na zagonetke, o Tvojim Marilama, i kako se one sve ne zovu, o nakanama. Kud ćeš druge godine, itd. itd. Jer — kazat ću Ti otvoreno — ja u svemu tomu ne

radim ništa, i trebalo bi jaka ruka, koja bi me mogla da gane iz tog stanja. Ne znači to da bih izgubio smisao za literaturu — pače obratno, ali meni nedostaje volje, da što god poradim — i možda je u tome i glavni razlog — predao sam se drugim poslovima, tako, da za vrijeme škole nijesam imao vremena, da što literarno radim, a sada, kad bih mogao, ne mogu da se privikavam na to. I tako Ti živem samo u budućnosti — s lijepim osnovama doduše, ali bez energije, da ih započnem ostvarivati. U toliko, da znaš, da bar što se mene tiče, ne će naši odnosi, t.j. naša shvaćanja biti navlaš ista kao i prije. I time svršavam, s nadom, da ćeš se Ti sigurno opširnije javiti — o suncu, o moru, o južnjačkoj ljubavi itd, itd — — —

Tvoj — — — (nečitko)

Dopisnica Magyar Kiraly posta, Levelező-lap
Poštanski žig: Grižane, 913. Jul 15
Adresa: Gosp. Petar Arambašin
Exportakademie
Wien

Dragi Pero!

Očekivajući dan na dan Tvoj odgovor došao sam na koncu do kombinacije, da možda mog lista nijesi primio. Radi toga Te neću niti psovati, jer možda uistinu nijesi krivac tog dugotrajnog muka. A bilo bi mi vrlo žao, ako se je moj list izgubio: u njemu sam Ti poslao jedan svoj podlistak »N. Lista« — noveletu, zapise — Bio bih Ti se i prije javio, ali mi posao oko mature nije dao, da mislim ča do Beča, i tako je došlo do toga, da tek nakon dva ili tri mjeseca stupamo ponovo u dodir.— Kada svršavaš? Kuda ćeš kući? Mogao bi eventualno kroz Rijeku, pa bismo se onda sastali i istresli sve ono, što je radi tih komplikacija moralo da ostane zatomljeno. Javi mi se svakako čim prije (na adresu *Grižane*, Kamenjak 77). —

S pozdravom

Tvoj AntBarac

(Pokraj ovih dvaju zadnjih pisama, koja su djelomično nagorjela nalazila se i mala kuverta s adresom : Petar Arambašin, Wien, Exportakademie. Poštanski žig je vidljiv, ali nepotpun, jer je marka na kojoj je jednim djelom bio odlijepljena. Predmnijevam da su oba pisma, kao i predhodno, pisana 1913. ili 1914, kad je P. A. bio u Beču na studiju.)

Dragi Pero!

Jučer sam primio Tvoj list, na kojega sam već 15 dana čekao — jer toliko sam već kod kuće. Držao sam skoro, da si opet zaspao u ljetni san. —

Što Te je ponukalo da odeš u Berlin? Svakako, kad budeš išao, moraš mi točno javiti dan Tvoga dolaska u Rijeku, da mogu i ja tamo doći, jer inače teško da bismo se vidjeli. O ferijama tako teško odlazim u grad. — Ja glede svog budućeg zvanja nijesam sam na čistu

— kolebam između svega i svačesa. Po svoj ću prilici u Zagreb, na pravo, jer tu poslije svršenih studija imadem najveći izbor.

Ne znam da li je »obzor« zgodan za Tvoje prijevode. On obično donosi dulje stvari, romane, pa teško da uvrsti sitne novele, tim više što je baš sada počeo da donosi Bourgetovu »Moniku«. Možda će ti ih strpati u »Vienac«, ali je ovdje honorar mizeran — 4 filira po retku, a retci su veoma dugi. Mogao si ih poslati »Narodnim novinama«.

Što ćeš poslati »Narodnom listu« — prijevode ili originalne sastavke? Zašto šalješ pod pseudonimom?

Pobratim sam zadnje godine držao. Poslao sam par pjesama. Koje su i uvrštene. To je bilo oko Božića. A iza Uskrsa primio je Franta opet redakciju zagonetki, pa sam mu ih ja opet počeo slati. Naše zajedničko ime »Stara garda«, jer smo uistinu posljednji ostaci »Upitnika« i »Sfinge«, tih najstarijih zag. društava. Imade u »Pobratimu« nekoliko zagonetača, koji »mnogo obećavaju« — da se izrazim tom frazom. Zagonetačka je rubrika veoma opširna — po dvije stranice. Sam »Pobratim« inače nema u sebi ništa novoga, ništa, što bi osobito vrijedilo.

Pisao bih Ti još štogod, ali ni sam ne znam što. Kad malko bolje zadjemo u tijek korespondencije, bit će listovi valjda opširniji, zar ne?

Pratiš li hrv. i srpsku savremenu literaturu. Držiš li »Savremeni«, edicije D.H.K. itd. Držim da bi to bila Tvoja dužnost i kao patrijote i kao književnika »in spe«.

Tvoj

(karakterističan nečitak potpis)

Dragi Pero!

Tvoj sam list primio u utorak, a odgovaram Ti danas u nedjelju — nedostatak vremena, to je jedan od razloga, radi česa naša korespondencija zapinje. No ima i drugi, dublji i veći razlog : promjena ideja i mišljenja, koja je nastala u ove dvije godine, otkad se jedan drugome rijetko javljamo. Da budem nešto jasniji. Naše je poznanstvo, a s njime i dopisivanje, nastalo u dobi »Sturm und Dranga«, onda, kad smo se — a specijalno ja — svom dušom zagrijavali za zagonetku, za literaturu, za napredni pokret. To je oduševljenje — Barem kod mene — bilo toliko, da je zagonetka, literatura, pokret bio jedan dio mene. Danas, danas nije više tako. Zagonetački je pokret skrahirao, književni život Hrvatske upoznao sam u mnogo ružnijoj i crnoj slici, nego li sam si to zamišljao, a za napredni pokret gotovo ne trebam ni da govorim: međjusobna takmenja, glupe razmirice, frazerska oduševljenja učinila su, da je iz one lijepe ideje ostao samo pokret piljarica. I nije čudo: nakon doba oduševljenja došlo je drugo — doba kriticizma, i posljedica toga: resignacija. Danas rijetko govorim o tim stvarima, a ako govorim, govorim s nekim prijezirnim smiješkom. Tako je kod mene ————— kod Tebe — koliko si mogu iz rijetkih listova ————— isti sud, što sam ga imao u prve dane poznanstva. Ja sam samo htio da Ti pokažem, zašto često puta tolika šutnja, i držim da ćeš razumjeti, zašto čovjek, koji nije za nijednu stvar oduševljen, ne može niti oduševljeno da piše. A taj je slučaj kod mene: ja sad uopće rijetko kada pišem. Još jedno moram da napomenem: Zar Ti se ne čini, da su nas u prvom redu

vezale ideje, za koje smo radili, a ne mi sami. Kad su pale ideje, klonulo je i naše dopisivanje. A to je bila osnovna pogrješka.

»Kako su svršili brzo naši ideali« — kažeš Ti u listu, a ja moram da dodam na to: moji ideali nijesu svršili! Ja imadem i sada one iste ideale, koje sam imao negda, samo s tom razlikom, što sam onda bio zagrijan za njih, a danas su oni plod uvjerenja. Ja i danas volim literaturu, možda više nego prije, ali danas, kad što napišem, pišem iz unutarnje potrebe, a onda sam pisao, da nešto bude. Prvi ideali nužno propadaju — današnji, držim, da neće. Tu je ujedno zgodno mjesto da Ti odgovorim i na drugo pitanje, da li radim štogod. U svemu sam ove godine napisao pet, šest pjesama, od kojih su neke štampane u »Pobratimu«. Još ————— Hrv«, te ako nemam što tudjega uvrstim ————— Frante tiče ————— odavna sve svršilo. Koliko mogu da iz »Pobratima« razaberem, — nalazi opet u Zagrebu. Ali jer se »illo tempore« nije udostojao, da odgovori na tri lista, što mu ih poslah, ne dopušta mi ponos, da se ja prvi javljam. I tako se jadno svršava jedan lijepi san

.....

Tvoj

(karakteristični nečitki potpis)

Dragi prijatelju!

Nijesam Ti odmah odgovorio, kako si Ti htio, jer sam želio, da Ti nešto pozitivnoga mogu o »Očinskom domu« da kažem. Rekao sam dakle Smolčiću — njegov brat je odgovorni urednik — a on kaže, da će vidjeti, bi li se što dalo postići. Tako stoji stvar s tim. — Onda, da se ja malko ispričam. Kad si mi prije godinu, dvije poslao prijevod, ja sam ga metnuo medju svoje knjige. Kako sam u tom pogledu užasno neuredan — sve mi je porazbacano — izgubio se je i taj prijevod. Tim više se je to moralo dogoditi, što sam držao, da ih imadeš više, pa da ne trebam da osobito taj jedini čuvam. A ti mi nijesi od kad si poslao kroz par mjeseci o tom ništa bio govorio. Tek nakon mnogo i mnogo vremena došla je Tvoja opomena — kad je bilo već kasno. Priznajem da sam kriv, ali jedan dio krivnje pada i na Tebe, što me nijesi upozorio. — Uostalom ne znam, što bi mogao sada da učiniš. Supilo Ti bogme ne će platiti — a da daješ preštampati, ne znam, da li bi bilo zgodno.

Zadnji moj list bio je neke vrsti prolog za novo dopisivanje i ujedno rezultanta dosadanjega. Ja u njem nijesam ni izdaleka mislio da ti u čem (pri)*govaram, jer nemam ni prava. Ja sam htio — da istaknem svoja neka shvaćanja, koja se ————— Drugo glavno pitanje, na koje imam da Ti odgovorim, jest ono o honoraru. Tu moram nažalost i ja da budem samo teoretičar, jer nikada nijesam primao honorar. Ali mislim da postupaš ovako. Pošalji »Narodnim novinama« ili kamo već hoćeš prijevod sa svojom adresom, a ujedno im u listu piši, što će Ti za njega dati. Ako bude uspjeha, prevodi i dalje — a ako ne, kušaj sreću drugdje. I više nemam što da

* nagorjelo

Ti pišem. Franta šalje u »Pobratim« svoje zagonetke — u zadnjem su broju tri. Iz popisa odgonetača vidim, da se nalazi u Zagrebu, ali zagonetke uredjuje sam Miler. To sudim po kakvoći — sve na niže, sve na niže. Da li Te kada spopadne volja, da sastaviš i Ti štogod? Mogao bi obnoviti sveze s »Pobratimom«. U lanjskoj jednoj »dopisnici« pod inicijalima P. A. poručivao je Miler : »Primamo vaše prijevode, ali pod uvjetom, da nas ne ćete ostaviti, kad svršite nauke.« — Da li si to možda bio Ti?

Živio!

Tvoj

(karakteristični nečitki potpis)

ZUSAMMENFASSUNG

JUGENDE BRIEFE VON BARAC AUS SUŠAK NACH "SPLJET"

Diese Briefe hat der junge Barac seinem Freund Petar Arambašin etwa zwischen 1910 und 1913 geschrieben unter den zwei Altersgenossen, damals Gymnasiasten, hat sich eine große und schöne, jugendliche Freundschaft entwickelt. Sie haben dieselben Interesse gehabt. Beide fangen an, Gedichte zu schreiben, und beide beschäftigten sich leidenschaftlich mit verschiedenen Rätseln. Sie sprachen über Literatur und schickten sein Schreiben einer dem anderen, um Rat und Kritik zu bekommen; sie sprechen auch von anderen Sachen und, wie alle junge Männer, auch von der Liebe (obwohl sie nicht immer derselben Meinung sind). Aber die größte Liebe der beiden waren die Rätsel und, wie Barac schreibt, das war auch der Anfang des Kroatischen Rätsels.

Aus den Briefen kann man auch ein treues Bild über die Stimmung, Verhältnisse und Befassen derjenigen, die es geschrieben haben, bekommen, besonders aber ist die Korrespondenz interessant für das frühere Stadium der Kroatischen Enigmatik.

Dragi brate!

Dobro sam Tvoj list. Kad sam već držao,
 a već u glavu me kamit dopisivači. A u
 drugu ruku pripitivao sam Tvoj muk
 Tvojoj - kako Te dovede slušati - naravi. U
 teli sve bukt. gori. Živis još u dobi, kad
 je sve nereditni jamor, gubav, koja se ja
 čim grande otkrenuti u miržaju, prijatelj i
 obratno. Tvoj Te jamor vodi do tle, da čestogut
 uenasi toliko kritičkoga duha, te nemoguć
 objektivno i mistno provaditi stvari, jer ja u
 svojoj stvari i: oglediti i: usjubit. Srednjaga
 uenasi. Tek to moje nikakva pagrješka. Da pi
 kakav stvarni potimista ja te možda ne bi
 volio. Ali baš zato, što u me mogu i: usjeti
 nešto otudoga, južnjačkoga, vatikanskoga - zato
 i: bio i: ostat doč moj Pers! Rekao pi mi
 nekada „idealisto“? Što potjeam sebi i: Tebe,
 duži u, da tu riječ mogu videti Tebi primjeniti.
 Ja dokazem: Postao sam Ti u gaduje vrijeme
 skriptik, se zadovoljava me nešto potjeam, u
 hladima malopim murego toza, radi čove me
 se mogu nešto pagrjeti - sve ti gledam
 kritički. možda i: činiš mi - okom. Možet

uvažavati, da me ni to stanje ne zadovoljava +
 ali - tako je! A Ti? Dok si zadovoljen lišću na
 tva mala Polratima izgadio, sed ved Kapeš,
 da i lišep ko nikada. Ali da tako udje, Ti
 mi se bi bio Pero, ovaj Pero, koga ja nazivam
 idealnom. ta - to - to: Ti si Polratim gadio,
 a ljubio, ali a svakom plućaju posom
 mjeom, poljuno i je ga nikada udjavam
 razone stvaristam, ali ni lišepim. Zar bil
 mogao mogao pregojeti vodene shaldinjeve
 silove, ili razgini u 11. stoga broja? Ili zagovetko,
 ja koje Kapeš, da pu dake, a medu njima se
 sabaju Paralelogram, Račun, Krugnica i sl.? Zar
 bil mogao polvaliti taktiku shilerovu, da u
 idan broj uovitava gajde proizvede gaj ilil
 "Kulikaša" a spomnom broju, dok od 40
 našil zagovetki udjedne udje udab? I dok ga
 Ti: Lovit: i gadio, ja stojim postavice - Koga
 da kriati? Zar shilera, koji u svakoj Dopolnici
 goji od pive ljubav za ml: i dragi Polratim?
 ili narodnik, koji ga pune djetinjstima
 produktima usijane maite? Ni Koga! Ja
 Polratim udje takav, ne bi bio brvatki list!